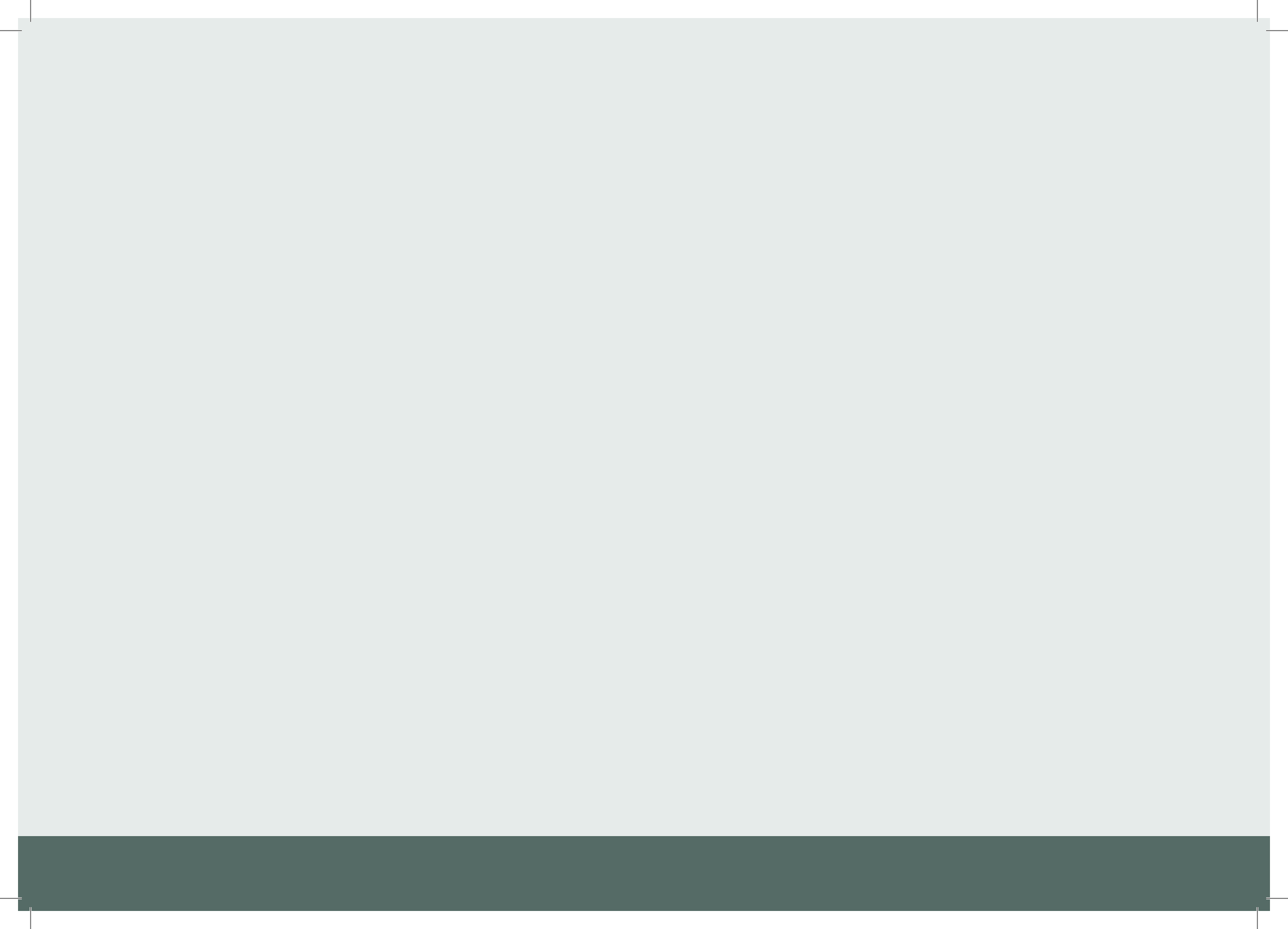

Structuurvisie

Borger-Odoorn

Verbinding geeft perspectief

Inhoudsopgave

Samenvatting	5	5	Integrale gebiedsvisie - kaders voor ontwikkeling	27	
1	Inleiding	9	5.1 Trends	27	
	1.1 Aanleiding	9	5.2 Integrale gebiedsvisie	31	
	1.2 Doelstelling	9	5.3 Landschap en cultuurhistorie	33	
2	Interactief Proces	11	5.4 Wonen	35	
	2.1 Themaweekend	11	5.5 Leefbaarheid: voorzieningen, zorg en welzijn	37	
	2.2 Ambtelijke voorbereiding	11	5.6 Werken en economie	41	
3	Ruimtelijke verkenning	13	5.7 Landbouw	43	
	3.1 Ontstaansgeschiedenis Borger-Odoorn	13	5.7.1 Landbouw op het Zand	43	
	3.1.1 Driedeling van het landschap	13	5.7.2 Landbouw in het Veen	44	
	3.1.2 Zand	16	5.7.3 Hunzedal: natuur en landbouw in harmonie	45	
	3.1.3 Hunzedal	17	5.7.4 Intensieve veehouderijen	45	
	3.1.4 Veen	18	5.8 Recreatie en toerisme	47	
	3.2 Borger-Odoorn in provinciale en regionale context	19	5.9 Natuur en water	49	
	3.2.1 Provinciaal belang en gemeentelijk belang	19			
	3.2.2 Buurgemeenten	20	6	Uitvoeringsagenda	51
4	De robuuste laag - 'ontwikkelen met respect'	23	6.1 Inleiding	51	
			6.2 Organisatie uitvoering	51	
			Verantwoording	53	

Bijlage 1: Robuuste laagkaart

Bijlage 2: Visiekaart

Samenvatting

De komende 10 jaar zal er sprake zijn van vergrijzing en krimp, zal schaalvergroting in landbouw, maar ook in andere economische sectoren doorzetten en is de invloed van het veranderende klimaat onzeker. De gemeente Borger-Odoorn anticipeert op deze trends door het formuleren van integraal ruimtelijk beleid.

Deze structuurvisie verbeeldt en beschrijft de strategische ruimtelijke visie op de ontwikkeling van het grondgebied van de gemeente Borger-Odoorn voor de komende 10-20 jaar.

De basis voor de ruimtelijke ontwikkeling van Borger-Odoorn wordt gevormd door de kenmerken van het landschap. Het landschap van de gemeente Borger-Odoorn kent een driedeling op basis van ontstaansgeschiedenis. Het (noord)westelijke deel wordt gevormd door het Zand op het Drents-Friese keileemplateau en de Hondsrug. Het oostelijke en zuidwestelijke deel van de gemeente is veenkoloniaal landschap. Het Hunzedal, het centrale deel, dat grofweg de scheiding markeert tussen zand- en veengebied, is nagenoeg opgegaan in het veenkoloniaal landschap. Binnen de drie deelgebieden zijn kernkwaliteiten te onderscheiden die de landschappelijke onderlegger vormen voor nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen. Deze landschappelijke onderlegger is de 'robuuste laag' van Borger-Odoorn. De robuuste laag bevat onder andere de Hondsrug, de bos- en heidegebieden, de openheid van het veenkoloniaal landschap, de lintstructuren in het veen en de esdorpen (zie bijlage 1).

Rekening houdend met genoemde trends en kernkwaliteiten heeft de gemeente Borger-Odoorn een integrale gebiedsvisie opgesteld. De integrale visie (zie bijlage 2) scheidt de kaders voor de ontwikkeling van het Zand, het Veen en de Hunze en geeft richting aan nieuwe initiatieven. Daarbij wordt de robuuste laag van Borger-Odoorn behouden of versterkt. Hieronder volgen de ruimtelijke ambities per deelgebied.

'Accent op het landschap'

Het ruimtelijk beleid op het Zand staat in het teken van het benadrukken van de aanwezige authentieke landschappelijke, natuurlijke en cultuurhistorische waarden. Hiermee wordt de recreatieve en toeristische waarde en de kwaliteit van het zand als woonklimaat verbeterd en gewaarborgd voor de toekomst.

'Grootschalige (innovatieve) landbouw'

De pioniersgeest die het veengebied heeft gevormd, vormt nu de basis voor een hoogwaardig en innovatief landbouwgebied. Borger-Odoorn biedt ruimte voor innovatie op het gebied van energie, duurzame, logistieke verbindingen en waterbeheersing ten behoeve van grootschalige landbouw in de veenkoloniën.

'Hunzedal: natuur en landbouw in harmonie'

Ondanks dat de ontstaansgeschiedenis van het Hunzedal niet meer goed af te lezen is in het landschap vormt deze een belangrijke ruimtelijke drager voor de ontwikkeling van de gemeente. Deze visie zet in op waterrijke natuurontwikkeling die de oorspronkelijke structuur van het beekdal versterkt. De natuurontwikkeling gaat hand in hand met unieke vormen van recreatie en ecologisch wonen. Het bestaande agrarische gebruik wordt niet belemmerd in zijn bedrijfsvoering.

De integrale gebiedsvisie is uitgewerkt aan de hand van onderstaande thema's.

<i>Thema</i>	<i>Ruimtelijke doelstellingen en streefbeelden</i>
<i>Landschap en cultuur-historie</i>	<ul style="list-style-type: none">• <i>Accentueren landschappelijke kernkwaliteiten</i>• <i>Afwisseling tussen open en besloten landschap behouden</i>
<i>Wonen</i>	<ul style="list-style-type: none">• <i>Borger-Odoorn moet bekend staan om aantrekkelijke, gevarieerde en bijzondere woonmilieus</i>• <i>Voorkomen verrommeling randen esdorpen en structuur veenkoloniale linten door goede landschappelijke afronding</i>• <i>Kwaliteit woonomgeving als antwoord op krimp</i>• <i>Nieuwe bebouwing binnen bestaande structuren met uitzondering van reeds geplande uitleglocaties</i>• <i>Ecologisch wonen aan de oostrand van de Hunze</i>• <i>Invulling zoekgebieden nieuwe landgoederen</i>• <i>Goede afspraken en afstemming binnen de regio om concurrentie op woningmarkt tussen gemeenten te voorkomen</i>
<i>Leefbaarheid en voorzieningen</i>	<ul style="list-style-type: none">• <i>Goede verbindingen met Emmen, Stadskanaal en Assen vanwege aanwezigheid voorzieningen</i>• <i>Concentratie lokale voorzieningen binnen de hoofdkernen</i>• <i>Goede verbindingen tussen hoofdkernen en verzorgingsgebieden</i>• <i>Centrumontwikkeling in Valthermond en 2° Exloërmond</i>
<i>Zorg en welzijn</i>	<ul style="list-style-type: none">• <i>Ruimtelijk maatwerk voor lokale zorg</i>• <i>Bereikbaarheid zorgvoorzieningen</i>• <i>Inspelen op toenemende vraag naar zorg: ruimte bieden voor uitbreiding van verpleeg- en zorgcentra</i>• <i>Benutten voormalige agrarische bebouwing</i>

<i>Economie en werken</i>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Bedrijvigheid op bestaande bedrijventerreinen (herinrichting).</i> • <i>Op knooppunten Mondenweg bedrijvigheid mogelijk maken</i> • <i>LOFAR als vestigingsfactor benutten</i> • <i>Kleinschalige bedrijvigheid/dienstverlening binnen bestaande structuren</i> • <i>Flexibel benutten voormalig agrarische bebouwing</i>
<i>Landbouw</i>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Ruimte voor ontwikkeling landbouw Borger-Odoorn als economische pijler platteland</i> • <i>Verbreding van de landbouw met natuur- en landschapsbeheer op het zand</i> • <i>Verbreding landbouw met bio-energiewinning in het Veen</i> • <i>Balans natuur en landbouw met het oog op recreatieve waarde platteland</i>
<i>Recreatie en toerisme</i>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Goede verbindingen tussen bezienswaardigheden en kwalitatief hoogwaardige recreatieve voorzieningen</i> • <i>Ontwikkeling Geopark op de Hondsrug</i>
<i>Natuur en water</i>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Natuur beheren en ontwikkelen met het oog op recreatieve waarde</i> • <i>Natuurontwikkeling en waterberging in Hunzedal</i> • <i>Voorkomen wateroverlast door voldoende waterberging</i> • <i>Wateraanvoer voor de landbouw</i>

Om de ruimtelijke doelstellingen en streefbeelden te realiseren zijn concrete projecten geformuleerd. Deze zijn opgenomen in de uitvoeringsagenda. Per project is de rol van de gemeente weergegeven. Soms is de gemeente initiatiefnemer, soms participeert zij met andere partijen in een project en in een aantal gevallen zal de gemeente initiatieven van derden slechts faciliteren. Voor de projecten waarbij de gemeente een initiërende rol speelt is een globale kostenraming opgenomen. Per project is aangegeven binnen welke termijn uitvoering is gepland.

1. Inleiding

1.1 Aanleiding

De gemeenteraad van Borger-Odoorn heeft op 29 oktober 2009 de toekomstvisie voor de gemeente Borger-Odoorn vastgesteld. In de toekomstvisie 'hoe verder je kijkt, hoe meer je ziet' wordt richting gegeven aan de gewenste ontwikkeling van de gemeente. De wensen en belangen van de gemeente zijn in beeld gebracht voor de lange termijn, zodat zorgvuldig onderbouwde keuzes gemaakt kunnen worden ten aanzien van ontwikkelingen op het gebied van o.a. wonen, werken, voorzieningen, verkeer, recreatie en toerisme, natuur, landschap en cultuurhistorie.

Wet ruimtelijke ordening

De Wet ruimtelijke ordening (Wro) verplicht gemeenten om voor hun grondgebied een structuurvisie vast te stellen. Op grond van artikel 2.1 van de Wro bevat de structuurvisie de hoofdlijnen van de voorgenomen ontwikkeling van het gebied en de hoofdzaken van het door de gemeente te voeren ruimtelijk beleid. De structuurvisie gaat tevens in op de wijze waarop de Raad zich voorstelt de voorgenomen ontwikkeling te realiseren.

Met de komst van de Wro wordt invulling geven aan het motto "decentraal wat kan en centraal wat moet". De rol van de provincie op het gebied van ruimtelijke ordening verschuift van controlerend naar kaderstellend. Dit betekent dat het voor gemeenten belangrijk is om in beeld te brengen wat de lokale gemeentelijke belangen zijn ten opzichte van de provinciale belangen.

Bovenstaande is aanleiding voor de gemeente Borger-Odoorn om in overeenstemming met de Wro de toekomstvisie te vertalen naar een concrete structuurvisie.

1.2 Doelstelling

De structuurvisie geeft de strategische ruimtelijke visie op de ontwikkeling van het grondgebied van de gemeente Borger-Odoorn voor de komende 10 jaar. Deze visie brengt de gemeentelijke ruimtelijke belangen in beeld aan de hand van de ruimtelijk relevante thema's en trends. De structuurvisie geeft richting aan ruimtelijke ontwikkelingen en initiatieven van overheid, organisaties en marktpartijen. De visie zal onder andere vertaald worden in het nieuwe bestemmingsplan buitengebied van Borger-Odoorn.

De structuurvisie:

- integreert en vult bestaand beleid aan;
- is ontwikkelingsgericht;
- biedt ruimte voor maatwerk;
- is een toetsingskader voor uitvoering en beleid;
- heeft een uitvoeringsprogramma;
- is breed gedragen binnen de gemeente.

2. Interactief Proces

De gemeente wil bewoners betrekken bij de voorbereiding, vaststelling en evaluatie van beleid. De nieuwe structuurvisie bepaalt in grote mate wat er in de toekomst wel en niet mogelijk is op het gebied van ruimtelijke ordening.

Voor een breed gedragen structuurvisie is het belangrijk dat diverse partijen betrokken zijn bij de totstandkoming van de structuurvisie. Het gaat hierbij zowel om vertegenwoordigers van de verschillende beleids-terreinen binnen de gemeente en de provincie als vertegenwoordigers van maatschappelijke organisaties, ondernemers en inwoners van de gemeente. Deze partijen zijn daarom uitgenodigd om deel te nemen aan een discussiebijeenkomst over de structuurvisie. Voor bewoners is er een inloopmiddag georganiseerd waar ideeën over de visie gedeeld konden worden.

2.1 Themaweekend

Inwoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties binnen de gemeente Borger-Odoorn zijn betrokken bij de totstandkoming van de structuurvisie met het themaweekend 'regie over de ruimte'. Dit weekend vond op 12 en 13 februari 2010 plaats in de voormalige glasblazerij aan de Rolderstraat in Borger.

Zo'n 100 belangstellenden bezochten de discussiemiddag over de Structuurvisie op 12 februari. 13 februari konden belangstellenden de informatiemarkt bezoeken.

Antwoordkaart

Tijdens het themaweekend konden aanwezigen aanvullende ideeën voor de Structuurvisie noteren op een antwoordkaart. Deze ideeën zijn gebruikt om de structuurvisie verder te verbeteren.

Website

Op de gemeentelijke website was de stand van zaken ten aanzien van de structuurvisie (proces, activiteiten) te volgen. Tevens bestond de mogelijkheid, wensen of ideeën kenbaar te maken door een mail te sturen naar structuurvisie@borger-odoorn.nl.

Op de website zijn de pdf's van de advertenties en ander informatiemateriaal geplaatst.

Ter inzage ligging

De concept structuurvisie heeft in de periode juli tot september 2010 ter inzage gelegen. Gedurende deze periode zijn er 13 reacties ingediend. De reacties hebben geleid tot een aantal aanpassingen in de visie. Dit is verwoord in de reactienota.

2.2 Ambtelijke voorbereiding

Binnen de gemeentelijke organisatie is een werkgroep geformeerd bestaande uit vier leden, aangevuld met twee adviseurs van Grontmij. De werkgroep heeft de totstandkoming van de structuurvisie begeleid. Daarnaast is een brede ambtelijke werkgroep geformeerd die bij de totstandkoming van de structuurvisie werd betrokken.

Structuurvisie 2018
Gemeente Borger-Odoorn

In de Structuurvisie worden de gewenste ruimtelijke ontwikkelingen voor de gemeente Borger-Odoorn vastgelegd. Tijdens deze informatiemarkt staan op grote panelen de thema's die de gemeente belangrijk vindt voor de Structuurvisie. Bent u het daarmee eens of oneens? Of heeft u aanvullende ideeën? Graag horen wij van u welke onderwerpen volgens u van belang zijn voor de Structuurvisie. Wij stellen het op prijs als u onderstaande vragen beantwoordt. U kunt de ingevulde kaart in de bus bij de uitgang deponeren of voor 1 maart a.s. opsturen per post.

Wat vindt u goed aan de concept Structuurvisie?

Wat kan verbeterd worden aan de concept Structuurvisie?

Heeft u nog andere suggesties?

Wij danken u hartelijk voor uw inbreng!

Namens het college,
Marco Out
Burgemeester

3. Ruimtelijke verkenning

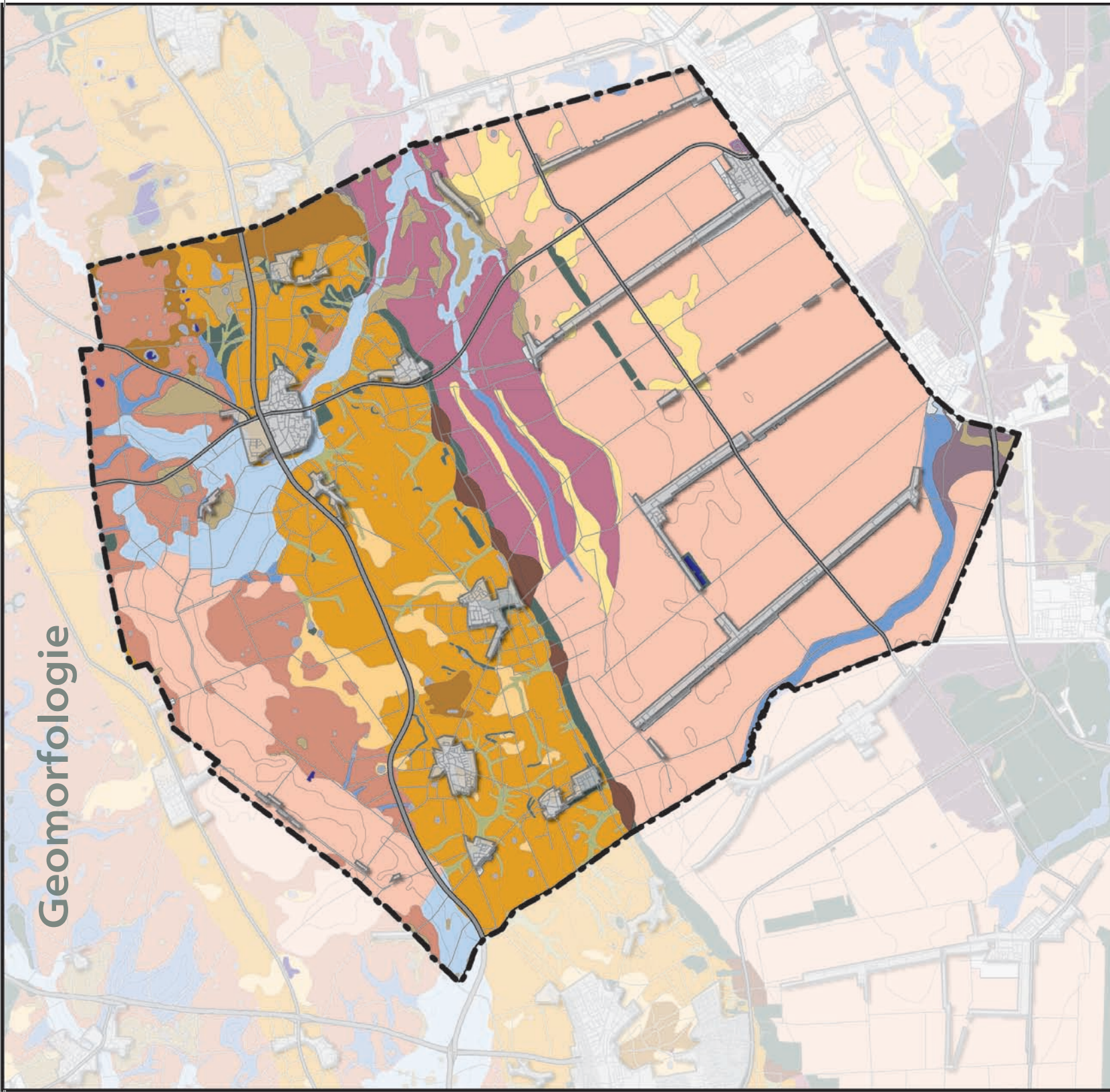
3.1 Ontstaansgeschiedenis Borger-Odoorn

3.1.1 Driedeling van het landschap

Het landschap van de gemeente Borger-Odoorn kent een driedeling op basis van ondergrond (geomorfologische kaart) en reliëf (hoogtekaart). Het (noord)westelijke deel wordt gevormd door het zand op het Drents-Friese keileemplateau en de Hondsrug. Het oostelijke en zuidwestelijke deel van de gemeente is veenkoloniaal landschap. Het Hunzedal, het centrale deel, dat grofweg de scheiding markeert tussen zand- en veengebied, is opgegaan in het veenkoloniaal landschap. Dit is goed te zien op de hoogtekaart. Op de geomorfologische kaart is de driedeling nog duidelijk af te lezen. De drie gebieden hebben ieder hun eigen verhaal en ontstaansgeschiedenis.

Geomorfologie

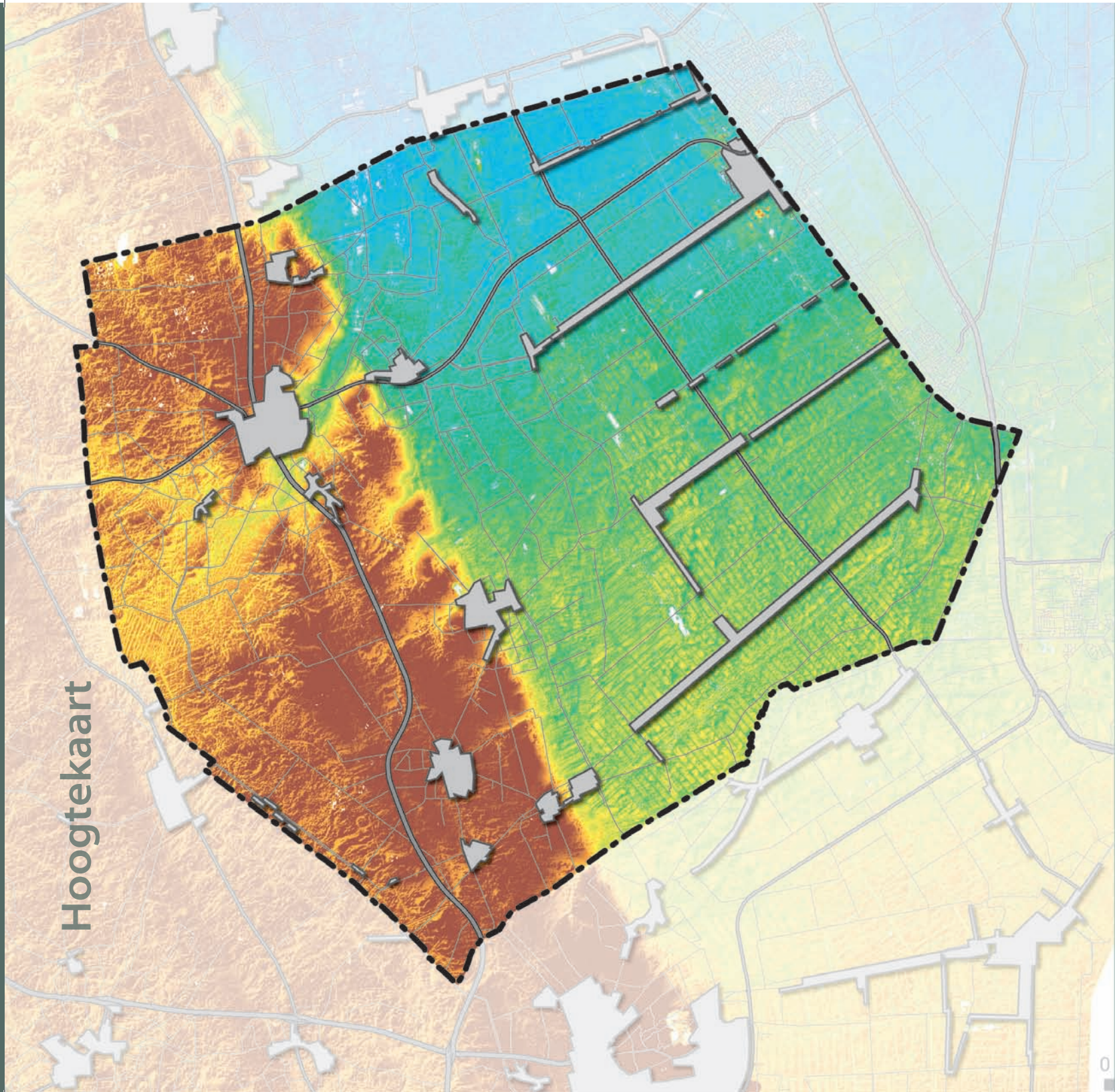
Legenda

- Gemeentegrens
- Wegen
- Bebouwing
- Beekdalbodem
- Daluitspoelingswaaier
- Dalvormige laagte
- Dekzandrug
- Dekzandwelingen
- Droog dal
- Grondmorene of grondmorenglooiing
- Hondsrug
- Hoge landduinen
- Laagte
- Lage landduinen
- Ontgonnen veenvlakte
- Veenkoloniale ontginningsvlakte
- Vlakte van ten dele verspoelde dekzanden
- Water
- Overige

0 5 Km

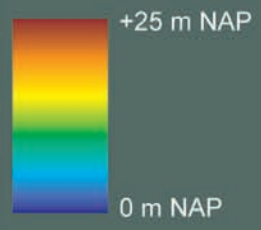
Hoogtekaart

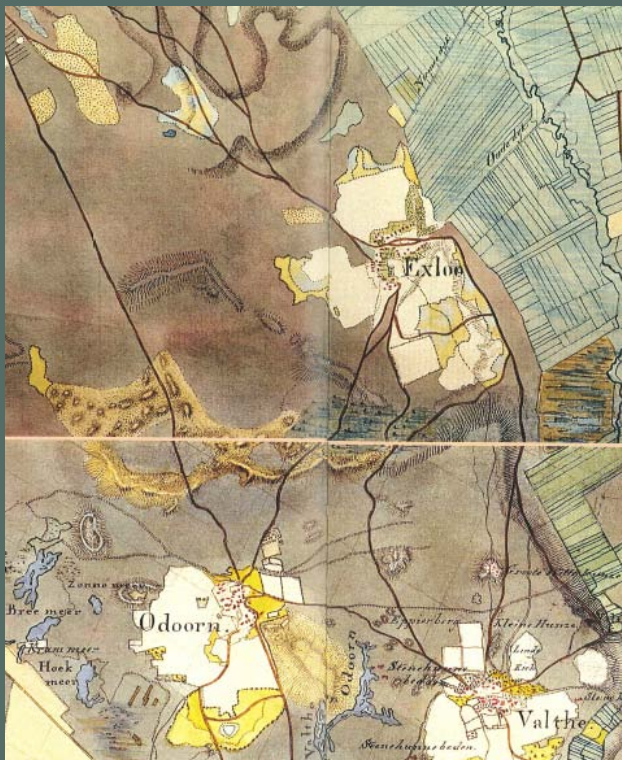

Legenda

- Gemeentegrens
- Wegen
- Bebouwing

Hoogte

Bron: atlas van Huguenin (1919-1929), Verstelt & Verschoor

Bron: topografische dienst Delft (1975)

3.1.2 Zand

Hondsrug

Het meest kenmerkende van het Zand is de aanwezigheid van de Hondsrug. Aan de basis is de Hondsrug ontstaan als gevolg van tektonische bewegingen en verdere opstuwing door landijs. Dit heeft geresulteerd in deze verhoging, die zich tussen Groningen en Emmen uitstrekt en is afgedekt met dekzand. De rug vormt een natuurlijke scheiding tussen de gronden van het Drentse keileemplateau in het westen en de hoogveengebieden in het oosten.

Men zocht in het verleden bij voorkeur hoger gelegen locaties uit in de nabijheid van water. Al vanaf de Steentijd was de Hondsrug geschikt voor bewoning. In de middeleeuwen ontstonden esdorpen met een aantal boerderijen gegroepeerd rond een centrale brink. Ophoging van de hoger gelegen gronden met plaggenmest zorgde voor het ontstaan van essen voor de landbouw, die tegenwoordig nog als verhoging in het landschap zichtbaar zijn. De lager gelegen gronden langs beken waren in gebruik als hooi- en weiland.

Van esdorpenlandschap naar coulissenlandschap

Rond 1900 werden de heidevelden bebost en boerderijen werden naar de veldgronden verplaatst. Na de Tweede Wereldoorlog vonden in Drenthe de eerste ruilverkavelingen plaats. Het versnipperde bezit op de essen werd geconcentreerd, waarbij landschapselementen zoals houtwallen en -singels deels verdwenen. Beken werden rechtgetrokken om de waterhuishouding te verbeteren. Ook de waterloop van de Hunze in de gemeente Borger-Odoorn is daarbij gekanaliseerd. Nieuwe landschappelijke elementen in de vorm van wegbeplanting werden aangebracht. Door deze ingrepen is het oude esdorpenlandschap nog slechts ten dele zichtbaar en omgevormd tot het hedendaagse coulissenlandschap.¹

¹ Kneedbaar landschap, kneedbaar volk: De heroïsche jaren van de ruilverkavelingen in Nederland, G.M. Andela, 2000

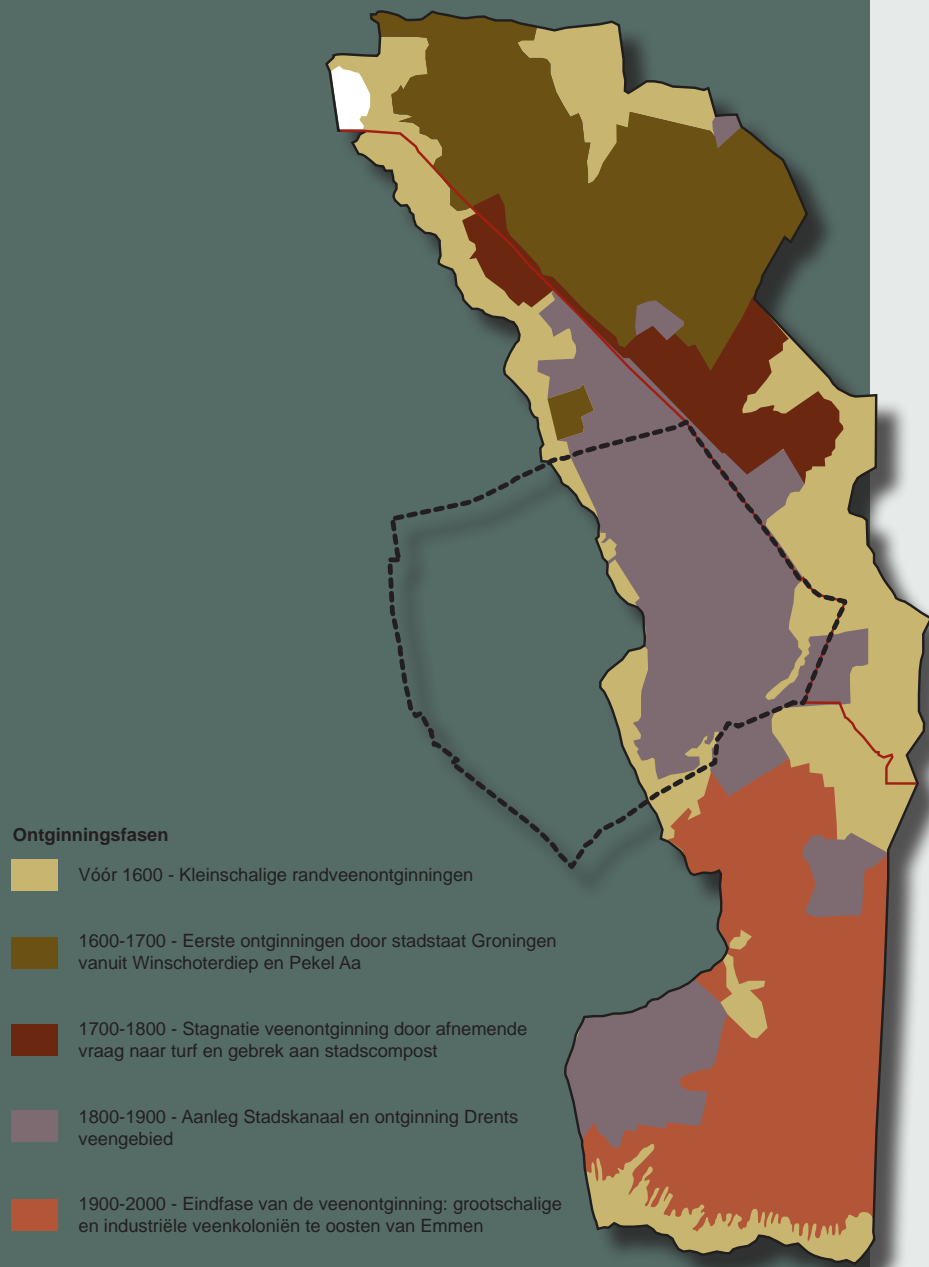
Bron: atlas van Huguenin (1919-1929), Versfelt & Verschoor

3.1.3 Hunzedal

Het oerstromdal van de Hunze ontstond doordat het smeltwater van het ijspakket een weg naar zee zocht. Het water sleet een dal uit met een diepte van 25 meter. De beek de Hunze begint in de vorm van het Voorste en het Achterste diep, twee bovenlopen die beiden zijn gelegen in Borger-Odoorn. Het Achterste Diep begint in de Zoersche Landen bij Exloo, en ontsprong vroeger als klein beekje vanuit het hoogveengebied rond Emmen. Het Voorste Diep ontspringt op de Hondsrug (vanuit het vroegere Odoornerveen) en ligt in een dal dat bij Borger een doorbraak door de Hondsrug heeft geforceerd. De beek is hier deels vervangen door het kanaal Buinen-Schoonoord.

Het Drents plateau fungeert als infiltratiegebied voor het Hunzedal. Vooral onder aan de Hondsrug vertaalt dit zich in een sterke kweldruk, die richting de Hunze afneemt. Het Hunzedal is in de loop van de 20e eeuw waterhuishoudkundig steeds intensiever ingericht ten behoeve van het agrarisch gebruik. Aanvankelijk was alleen hooilandgebruik vanaf de Hondsrug en vanuit de randveenontginningen mogelijk omdat het gebied voor het overige landbouwgebruik veel te nat was. In de jaren zestig is de Hunze rechtgetrokken, verbreed en voorzien van stuwen ten behoeve van de landbouw. De oorspronkelijke meanders kwamen hierdoor los van de Hunze te liggen, hadden geen afvoerende functie meer en verlandden². Door hermeandering wordt getracht de oorspronkelijk kronkelende loop weer te herstellen.

² Watersysteemplan Hunze, Waterschap Hunze en Aa's, februari 2008

Bron: Landschapsonwikkelingsplan Oldambt, Westerwolde en Veenkoloniën, Vista

3.1.4 Veen

Na de laatste ijstijd steeg de temperatuur geleidelijk en keerde de vegetatie terug. Op de ondoordringbare keileem bleef regenwater staan dat zorgde voor een hoge grondwaterstand. In deze natte omstandigheden begon zich veen te ontwikkelen. Zo ontstonden uitgestrekte veenmoerassen in de gebieden ten oosten van de Hondsrug. Ten westen van de Hondsrug trad veenvorming op meer lokale schaal op in beekdalen en geïsoleerd gelegen laagtes.

Toen de vraag naar turf toenam vanaf de 16e eeuw, begon men met het ontginnen van het hoogveen. In deze periode ontstond het randveenontginningslint aan de voet van de Hondsrug. Pas vanaf de 19e eeuw werd de ontginning in Drenthe grootschaliger aangepakt en werd er een systematische structuur van kanalen en wijken aangelegd. De complexiteit van de verschillende patronen nam toe naarmate de tijd vorderde. De veenkoloniale dorpen die vanaf deze tijd ontstonden, volgen deze structuur en zijn als lintbebouwing te herkennen in het tegenwoordige uitgestrekte landbouwgebied, dat een weids en open karakter heeft. De lintbebouwing en openheid zijn kenmerkend voor het veengebied.

3.2 Borger-Odoorn in provinciale en regionale context

De gemeente Borger-Odoorn heeft bij het maken van haar ruimtelijk beleid te maken met het omgevingsbeleid van de Provincie Drenthe en buurgemeenten. Ontwikkelingen binnen de gemeente Borger-Odoorn hebben invloed op de omliggende gemeenten en andersom, voornamelijk wanneer deze ontwikkelingen dicht bij de gemeentegrenzen plaatsvinden.

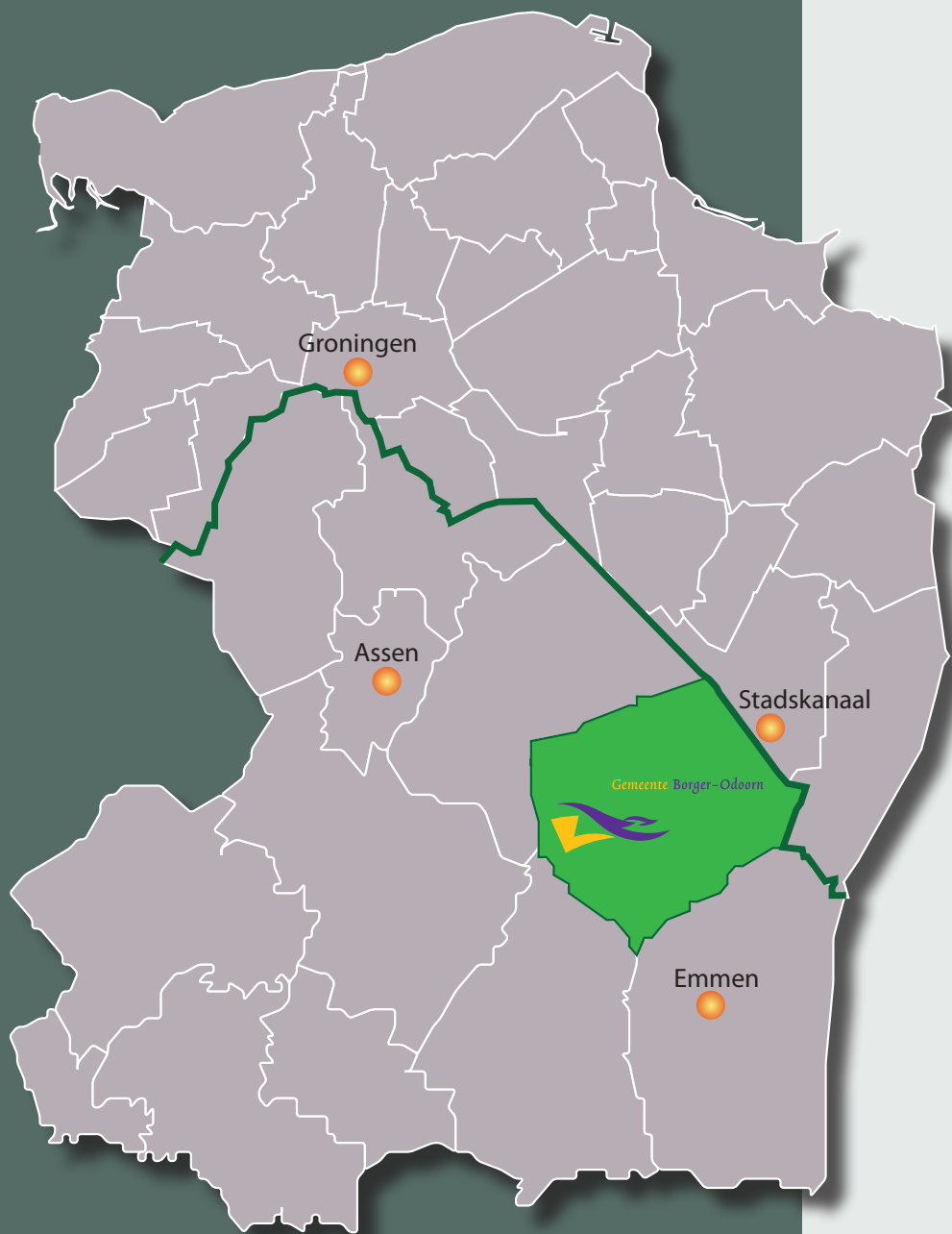
Voor de gehele regio (zuid)-oost Drenthe geldt een krimpprognose. Dit betekent dat afstemming tussen gemeenten nog belangrijker is geworden, in het bijzonder om de ontwikkeling van concurrerende woningbouw- en bedrijfslocaties te voorkomen.

3.2.1 Provinciaal belang en gemeentelijk belang

Met het oog op een goede ruimtelijke ordening wil de provincie dat het provinciaal ruimtelijk beleid doorwerkt in het ruimtelijk beleid van de gemeenten. De wetgever heeft (in de Wro) dat enigszins beperkt: alleen beleid dat van provinciaal belang is mag doorwerken op het niveau van gemeenten. De provincie geeft in haar Omgevingsvisie weer wat zij van provinciaal belang acht. Hiermee is rekening gehouden bij het opstellen van de structuurvisie.

3.2.2 Buurgemeenten

De gemeente Borger-Odoorn grenst aan de gemeenten Emmen, Stadskanaal, Aa en Hunze, Coevorden en Vlagtwedde, maar heeft vooral sterke functionele relaties met de gemeenten Emmen en Stadskanaal. In deze gemeenten bevinden zich de grootschalige voorzieningen die complementair zijn aan het voorzieningenniveau van Borger-Odoorn. Voor voorzieningen op het gebied van cultuur (schouwburg en bioscoop), onderwijs, grootschalige winkels en zorg zijn de inwoners van de gemeente vaak aangewezen op de kernen Emmen, Stadskanaal en Assen.

Onderstaand is een korte beschrijving gegeven van de relevante hoofdzaken van beleid van de buurgemeenten die recent een toekomst- of structuurvisie hebben vastgesteld.

Emmen³

Emmen wil de komende vijftien tot twintig jaar groeien van 109.000 inwoners naar 120.000 inwoners. Sinds eind 2006 voert ze een zeer actief werkgelegenheidsbeleid vanuit de visie dat wonen en werken onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn. Met name voor inwoners van de Randstad wil de gemeente Emmen een aantrekkelijke woonlocatie met een hoog voorzieningenniveau zijn.

Qua bereikbaarheid zet de gemeente Emmen in op de verbetering van de N34 (Emmen-Zuid tot Emmen-centrum), de N391 en de N862. Tevens wenst Emmen de Rondweg op te waarderen door de stroomfunctie te verbeteren en onderzoek doen naar de verbeteropties van de Hondsrugweg.

³ Bron: Structuurvisie gemeente eMMen 2020, september 2009

Stadskanaal⁴

De komende jaren wil de gemeente werken aan fase 2 van het bovenregionale Bedrijventerrein Zuid-Groningen. De gemeente wil dit bedrijventerrein onder meer versterken door de cluster agribusiness. Qua bereikbaarheid heeft de gemeente wensen voor de spoorlijn Veendam-Stadskanaal-Emmen. Op het gebied van wonen wil de gemeente zich inzetten op het verbinden van twee parkzones met het Refajaziekenhuis en Drentse Horn en integratie van wonen, welzijn en zorg.

In de kanaalzone wil de gemeente de 'rotte kiezen' en de hinderlijke bedrijvigheid laten verdwijnen en wil ze de kwaliteit van de recreatieve mogelijkheden van het kanaal verbeteren. Ook zet de gemeente in op het realiseren van nieuwe verblijfsmogelijkheden voor de recreatievaart.

Het plan voor landschapsontwikkeling betreft de ontwikkeling van een landschapsverbindingzone tussen Westerwolde en de Hondsrug.

Aa en Hunze⁵

Op het gebied van wonen en werken wil de gemeente zich verder ontwikkelen tot een buitengewone woongemeente, waar het goed recreëren en werken is. Hiervoor is een gemeentebrede kwaliteits-slag nodig van de bestaande woningvoorraad, nieuwbouw en de woonomgeving. Ze wil aandacht hebben voor startende bedrijven, ondernemerschap, innovatie en een duurzame ontwikkeling.

Landschappelijk wil de gemeente Aa en Hunze de kwaliteit en diversiteit van het karakteristieke landschap verder versterken. Binnen de landschappelijke kaders wordt ruimte geboden aan perspectievolle landbouw, gericht op economische en duurzame ontwikkeling.

Conclusies

Emmen gaat uit van de groei van hun gemeente. Stadskanaal richt zich op stabilisatie van de bevolking en het behoud van de aanwezige voorzieningen.

Het woningbouwprogramma van de gemeente Borger-Odoorn en de vestiging van bedrijven zal afgestemd moeten worden met de omliggende gemeenten, om concurrentie met deze gemeenten te voorkomen. Met de gemeente Aa en Hunze zouden afspraken gemaakt kunnen worden ten aanzien van bijzondere woonvormen en landgoederen, zodat er onderscheid tussen de gemeenten blijft.

4 Bron: De hoofdstad van de Veenkoloniën, pionieren in de proeftuin, actualisering Toekomstvisie Stadskanaal 2025, juni 2009

5 Bron: Aa en Hunze Buitengewoon!, Toekomstvisie Aa en Hunze 2020, december 2009

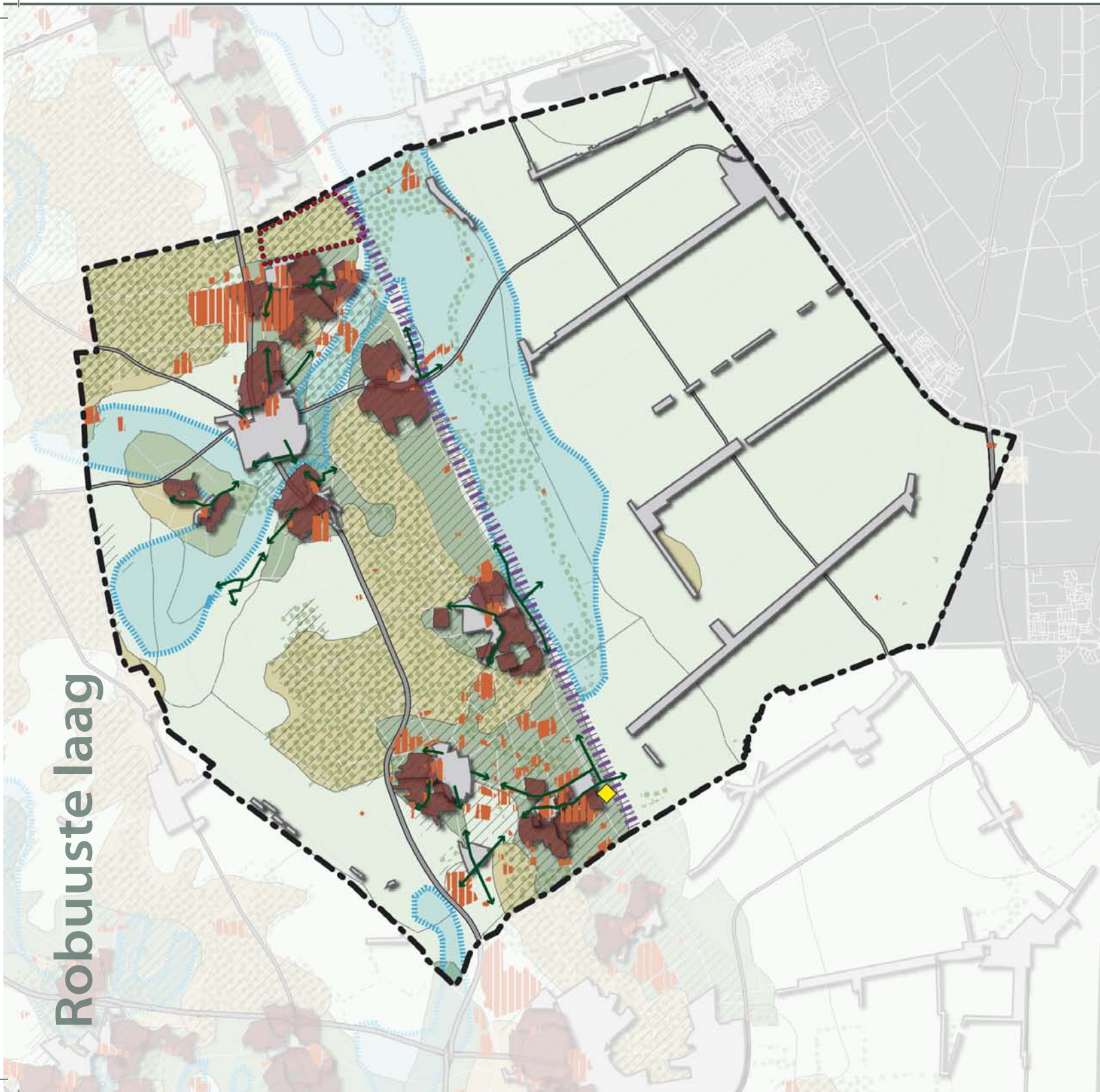
4. De robuuste laag - 'ontwikkelen met respect'

Het Landschap vertelt het verhaal van Borger-Odoorn. Dit verhaal bestaat uit drie delen; een trilogie over het Zand, Veen en de Hunze. De ontstaansgeschiedenis en de ontwikkeling van het Zand, het Veen en de Hunze is op sommige plaatsen in de gemeente nog goed aan het landschap af te lezen. De kenmerken van het landschap hebben in het verleden de basis gevormd voor de ruimtelijke ontwikkeling van Borger-Odoorn, ruimtelijke ontwikkelingen hebben op hun beurt het landschap gevormd. Het reliëf en de afwisseling op het zand, de ontginningstructuur en de openheid van het veen en de laagtes van het Hunzedal bevatten de kernkwaliteiten waaraan Borger-Odoorn haar prachtige woon- en werkomgeving te danken heeft. Samen vormen de kernkwaliteiten de robuuste laag, een stevig fundament, ontstaan door de eeuwen heen door samenspel van mens en natuur.

De robuuste laag bestaat uit elementen van grote en vaak unieke landschappelijke, natuurlijke, cultuurhistorische, geomorfologische, aardkundige of archeologische waarde. Deze elementen vormen de basis voor de ruimtelijke ontwikkeling van Borger-Odoorn. Bij toekomstige ruimtelijke ontwikkelingen dienen de kernkwaliteiten uit de robuuste laag, behouden, gerespecteerd en waar mogelijk versterkt te worden.

Robuuste laag

Legenda

- Gemeentegrens
- Bebouwing
- Wegen
- Ecologische hoofdstructuur
- Terreinen van aardkundige betekenis
- Beekdal
- Essen
- Bepantingsassen vanuit esdorpen
- Terrein van archeologische waarde
- Kleinschalig besloten landschap
- Deels open landschap
- Grootschalig open landschap
- Valtherschans
- Natura 2000
- Rand Drents Plateau

0 2,5 5 Km

De robuuste laag bevat de volgende elementen:

Kernkwaliteit	Waarde
Hondsrug	Aardkundig, geomorfologisch
Aaneengesloten heide- en bosgebieden	Natuurlijk, landschappelijk en cultuurhistorisch
Drouwenezand	Aardkundig, natuurlijk en cultuurhistorisch
Lintstructuren Veen (kanalen, bebouwing, laanbeplanting)	Cultuurhistorisch
Openheid Veen	Cultuurhistorisch en landschappelijk
Kleinschaligheid en afwisseling Zand	Cultuurhistorisch, natuurlijk, landschappelijk
Beekdalen Hunze (Voorste en Achterste Diep)	Geomorfologisch
Essen	Landschappelijk, cultuurhistorisch, archeologisch
Esdorpen	Cultuurhistorisch
Grafheuvels en hunebedden	Archeologisch en cultuurhistorisch

Elementen die niet in het kaartbeeld zijn opgenomen, kunnen wel van landschappelijke, natuurlijke of cultuurhistorische waarde zijn. Dit geldt bijvoorbeeld voor kleinschalige bospercelen en houtwallen, maar ook voor de wijkenstructuur in het veenkoloniale gebied. Deze laatste heeft een belangrijke waterbergingsfunctie, maar vertegenwoordigt ook een cultuurhistorische waarde. Wanneer bij nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen dergelijke elementen onder druk komen te staan zal per situatie worden onderzocht of versterken of behoud mogelijk is.

5. Integrale gebiedsvisie - kaders voor ontwikkeling

5.1 Trends

Demografie

Borger-Odoorn staat de komende jaren voor een enorme uitdaging als gevolg van de demografische ontwikkelingen die zich voordoen in zowel de gemeente als in Zuid-Oost Drenthe. In deze regio wordt voor de komende 10 jaar een (verdere) krimp van de bevolking verwacht. Het CBS verwacht voor de gemeente Borger-Odoorn een afname van het aantal inwoners van 5% tot 2020. Tot 2020 zal het aantal huishoudens naar verwachting blijven toenemen, omdat het gemiddeld aantal personen per huishouden afneemt. De woningbehoefte blijft de komende 10 jaar nog licht groeien.

Daarnaast zal het aandeel ouderen (65+-ers) als percentage van de bevolking de komende jaren fors toenemen.⁶ Dit komt enerzijds omdat de groep 45 tot 65-jarigen relatief sterk is vertegenwoordigd en anderzijds omdat het aantal jongeren afneemt in de gemeente Borger-Odoorn. Dit verschijnsel wordt ontgroening en dubbele vergrijzing genoemd. Deze demografische ontwikkelingen hebben hun weerslag op diverse beleidsterreinen zoals woonbeleid, zorgbeleid en onderwijsbeleid.

De provincie Drenthe heeft een onderzoek uitgevoerd naar de gevolgen van krimp op de woningvraag en voorzieningen⁷. Hierin wordt geconcludeerd dat Borger, Nieuw-Buinen, 2e Exloërmonden Valthe de meeste kans hebben om hun eigen inwoners vast te houden en mensen aan te trekken. Hierin is de invloed van woonbeleving echter niet meegenomen. Om inzicht te krijgen in de woonbeleving van de inwoners van Borger-Odoorn, start de gemeente Borger-Odoorn in 2011 een grootschalig onderzoek dat de door inwoners ervaren leefbaarheid in beeld brengt versus de veronderstelde leefbaarheid.

Tevens wordt er een onderzoek uitgevoerd naar de verhuismotieven van inwoners van Borger-Odoorn in relatie tot krimp en de 'kredietcrisis'⁸. De onderzoeken 'Demografische ontwikkeling Oost-Drenthe en Westerveld: sturen op woon- en leefkwaliteit' en 'onderzoek verhuisgedrag' zijn mede de basis voor het gemeentelijk woonplan dat inmiddels in concept gereed is. Hieruit blijkt dat regionale afstemming steeds belangrijker wordt.

6 In 2015 bedraagt dit percentage naar verwachting 24 %, in 2025 zelfs 31 % (CBS)

7 Demografische ontwikkeling Oost-Drenthe en Westerveld: sturen op woon- en leefkwaliteit, Companen, 2010

8 De 'Kredietcrisis' is de aanduiding voor een crisis op de financiële markten die in de zomer van 2008 ontstond

Landbouw

De ruimtelijke ontwikkeling van Borger-Odoorn is van oudsher gedomineerd door de ontginning van het veenkoloniale gebied en de ontwikkeling van de landbouwsector in het buitengebied. Landbouwkundige ontwikkelingen spelen nu nog steeds een belangrijke rol in de keuzes die op het gebied van ruimtelijke ordening gemaakt moeten worden. Schaalvergroting in de landbouw maakt dat er in aantal steeds minder en in omvang steeds grotere bedrijven komen. Daarnaast zoeken landbouwkundige bedrijven vaker naar een verbreding van hun werkzaamheden met verblijfsrecreatie of energieproductie.⁹

Klimaat

De laatste jaren neemt de bewustwording over klimaatveranderingen toe. Dit vertaalt zich landelijk en regionaal in maatregelen tegen wateroverlast en het streven naar het reduceren van CO₂-uitstoot.

Gezocht moet worden naar oplossingen om het teveel aan water te kunnen bergen tijdens extreme weersomstandigheden. De beleidsmatige focus ligt daarom op het herstellen van oorspronkelijke, natuurlijke en robuuste watersystemen.

Meer gebieden worden aangewezen als toekomstig natuurgebied, enerzijds om de recreatieve sector te stimuleren, anderzijds om te kunnen voldoen aan de wateropgave.

Om CO₂-reductie te bewerkstelligen heeft het rijk zoekgebieden aangewezen voor de productie van windenergie. De provincie Drenthe heeft in de Omgevingsvisie het veenkoloniale gebied in het zuid-oosten van Drenthe als zoekgebied aangewezen. Het in geding zijnde gebied binnen de gemeente Borger-Odoorn kenmerkt zich door de grootschalige openheid, zoals ook specifiek is opgenomen in de gemeentelijke Toekomstvisie. Dit wordt als een te handhaven kernwaarde beschouwd, zoals in hoofdstuk 4 van deze visie is verwoord.

Vanuit landschappelijke overwegingen heeft de gemeente dan ook bezwaren tegen de realisering van een grootschalig park met tussen de 80 en 200 windmolens. Ook wijst de gemeente op de mogelijke versterking van de bevolkingsdaling in het gebied als gevolg van een realisatie van dit project. De nadelen van een dergelijk grootschalig park zijn in de ogen van de gemeente dan ook groter dan de voordelen.

⁹ Landbouwvisie Borger-Odoorn 2009-2020, LTO Noord

Legenda

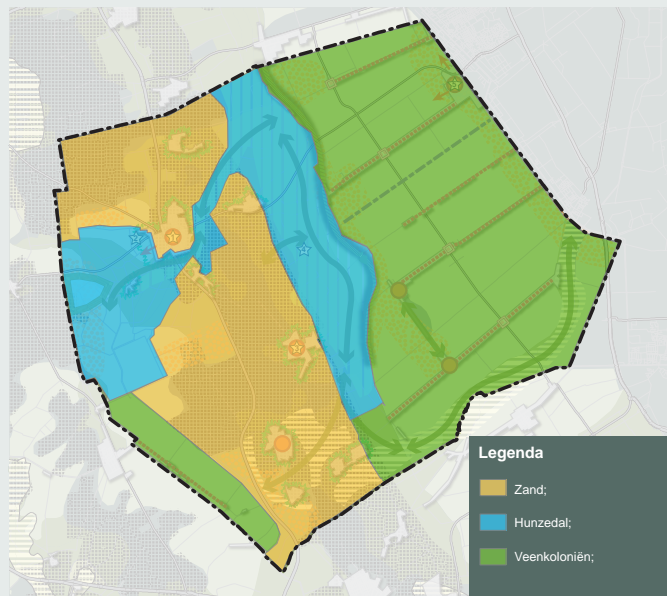
- Gemeentegrens
- Bebouwing
- Wegen
- Hoofdkern
- Versterken agrarische functie
- Versterken agrarische functie met aandacht voor landschappelijke en natuurlijke waarden
- EHS (Ecologische Hoofd Structuur)
- Centrumontwikkeling
- Geopark; versterken en verbinden toeristisch recreatieve waarden
- Natuurontwikkeling
- Ecologische verbindingzone
- Zoekgebied ecologisch wonen
- Zoekgebied (verblijfs)recreatie
- Aandachtsgebieden landschappelijke inpassing dorpsranden
- Versterken cultuurhistorische linten
- Geclusterde agrarische bebouwing langs 2/3 weg
- Bedrijvigheid op knooppunten Mondenweg
- Versterken recreatieve en/of groene relatie
- Zoekgebieden nieuwe landgoederen
- Ontwikkelingsrichting woningbouw
- Ontwikkeling multifunctioneel dwarslint

0 2,5 5 Km

5.2 Integrale gebiedsvisie

Rekening houdend met genoemde trends heeft de gemeente Borger-Odoorn een integrale gebiedsvisie opgesteld. De integrale visie (zie kaart en bijlage 2) scheidt de kaders voor de ontwikkeling van het Zand, het Veen en de Hunze en geeft richting aan nieuwe initiatieven. Hieronder volgt de visie per deelgebied. In de volgende paragrafen wordt de visie thematisch uitgewerkt.

Zand – accent op het landschap

Op het zand bevinden zich de parels die Borger-Odoorn aantrekkelijk maken voor recreëren en wonen. De parels worden gevormd door een afwisselend kleinschalig landschap en prachtige esdorpen. Het ruimtelijk beleid staat in het teken van het benadrukken van de authentieke landschappelijke, natuurlijke en cultuurhistorische waarden in het zandgebied. Dit geldt met name voor de Hondsrug en de waardevolle gradient tussen de Hondsrug en het beekdal van de Hunze.

Hiermee wordt de recreatieve en toeristische waarde en de kwaliteit van het zand als woonklimaat verbeterd en gewaarborgd voor de toekomst.

Hunzedal – Natuur en landbouw in harmonie

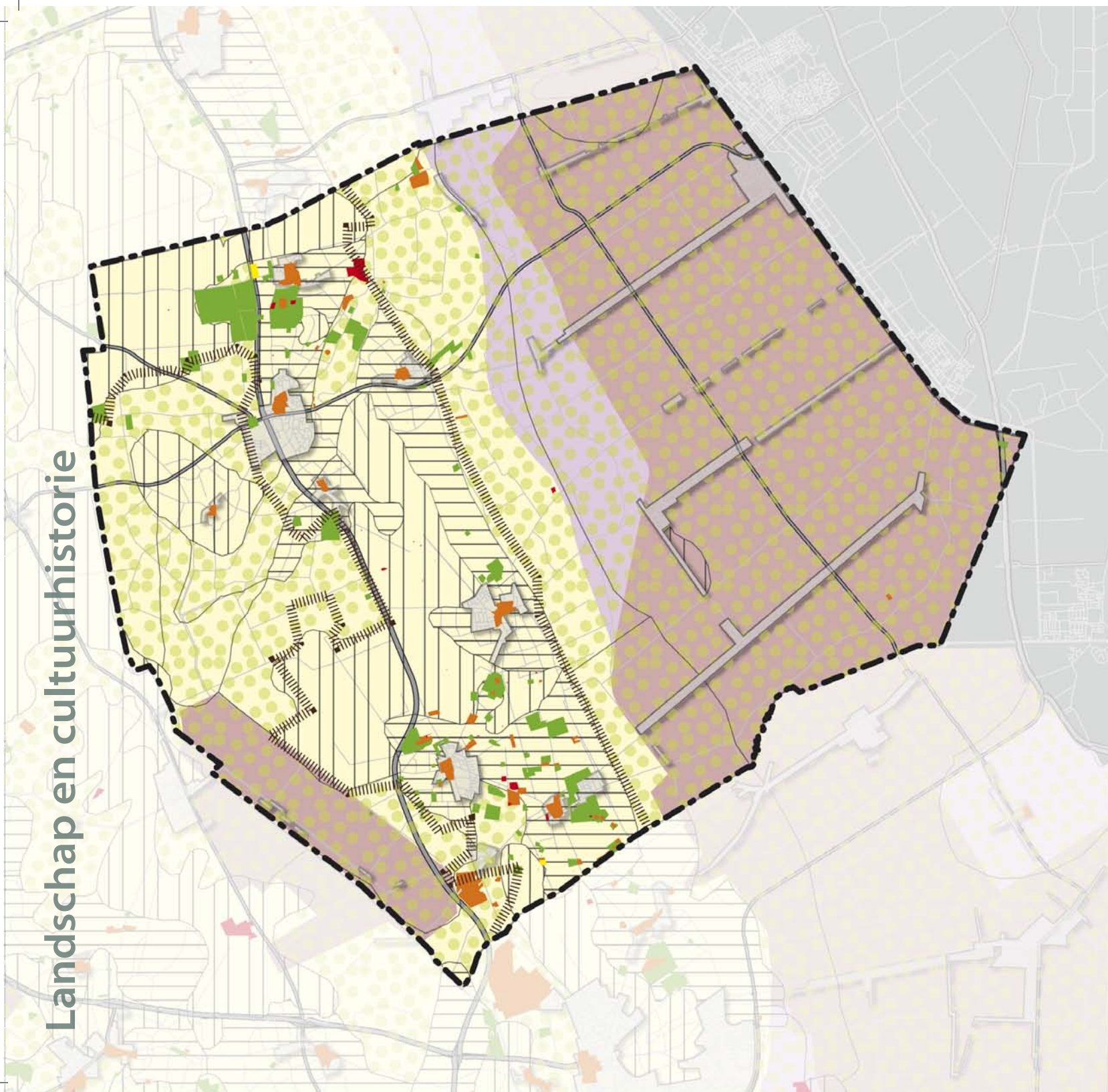
Het Hunzedal wordt gevormd door het voormalig beekdal van de Hunze. De rivier ontspringt ten oosten van Exloo en mondt uit in het Zuidlaardermeer. De belangrijkste kernkwaliteit van het landschap is niet meer goed herkenbaar. Het beekdal gaf vroeger ruimte aan een meanderende Hunze. Deze is echter gekanaliseerd en het beekdal is verkaveld ten behoeve van de landbouw. Ondanks dat de ontstaansgeschiedenis van het Hunzedal niet meer goed af te lezen is in het landschap, vormt deze toch een belangrijke ruimtelijke drager voor de ontwikkeling van de gemeente. Deze visie zet in op waterrijke natuurontwikkeling die de oorspronkelijke structuur van het beekdal versterkt. De natuurontwikkeling respecteert het bestaande agrarisch gebruik en is een stimulans voor natuurvriendelijke recreatie.

Veenkoloniën – Grootschalige (innovatieve) landbouw

De kernkwaliteiten van het veengebied worden gevormd door de zichtbare ontstaansgeschiedenis van het landschap. Lintstructuren in een grootschalig open landschap, dat via een rationeel stelsel van wijken wordt ontwaterd vormen de identiteit van het gebied. De pioniersgeest die het gebied heeft gevormd, vormt nu de basis voor een hoogwaardig en innovatief landbouwgebied.

Borger-Odoorn biedt ruimte voor innovatie op het gebied van energie, duurzaamheid, logistieke verbindingen en waterbeheersing ten behoeve van grootschalige landbouw in de veenkoloniën. Waar agrarisch functies uit de linten verdwijnen, wordt flexibel omgegaan met de invulling van voormalige agrarische bebouwing met nieuwe functies. De cultuurhistorische betekenis van de lintstructuur en de openheid van het gebied blijven de kenmerkende kwaliteiten van het de Veenkoloniën.

Landschap en cultuurhistorie

Legenda

- Gemeentegrens
- Wegen
- Bebouwing
- Esdorpenlandschap
- Randveenontginningen
- Veenkoloniaal landschap
- Openheid**
 - Kleinschalig besloten landschap
 - Deels open landschap
 - Grootschalig open landschap
- Archeologie**
 - Terrein van:
Zeer hoge archeologische waarde
 - Hoge archeologische waarde
 - Archeologische waarde
 - Archeologische betekenis
 - Geopark

5.3 Landschap en cultuurhistorie

In Hoofdstuk 4 is al ingegaan op de vorming van het landschap door het samenspel tussen natuur en mens. De geomorfologische eigenschappen van Borger-Odoorn hebben een bepaalde cultuur tot stand gebracht, waaruit het esdorpenlandschap en het veenkoloniale landschap is ontstaan. Op de Hondsrug is, na 1900 door ruilverkavelingen en bebossing van de heidevelden, het esdorpenlandschap getransformeerd tot het huidige coulissenlandschap. Het coulissenlandschap is goed zichtbaar op de Hondsrug, maar sporen van prehistorische bewoning en het esdorpenlandschap zijn ook nog herkenbaar. In de veenkoloniën wordt het landschap gedomineerd door grootschalige verkavelingsstructuur, afwateringswijken en lintbebouwing als gevolg van de industriële turfwinning.

Hondsrug als Geopark

Borger-Odoorn kent een schat aan aardkundige, natuurlijke en cultuurhistorische waarden. Deze bevinden zich voor het overgrote deel op de Hondsrug. Deze waarden hebben een grote aantrekkingskracht op toeristen. De ontstaansgeschiedenis van het gebied, de rijke cultuurhistorische en natuurwaarden vormen de basis voor de toeristische sector om zich te onderscheiden.

Borger-Odoorn ondersteunt het streven van de provincie Drenthe naar de aanwijzing van de Hondsrug als eerste UNESCO European Geopark van Nederland. Deze status heeft naar verwachting een positieve invloed op de ontwikkeling en profilering van Borger-Odoorn en biedt kansen voor de ontwikkeling van toeristisch-recreatieve voorzieningen en netwerkvorming.

De provincie Drenthe en de gemeente Borger-Odoorn willen daartoe de aanwezige waarden beter inzichtelijk maken en met elkaar verbinden.

Bezienswaardigheden worden opgenomen in thematische routes die de historische rijkdom van de Hondsrug laten zien. Nieuwe ontwikkelingen op de Hondsrug staan in het teken van het accentueren van de waarden. Voorbeelden hiervan zijn het subtiel markeren van grafheuvels en hunebedden in het landschap. Hoogteverschillen worden geaccentueerd door beplanting of bebouwing. Karakteristieke laanbeplantingen worden versterkt, hersteld of doorgezet en fiets- en wandelpaden worden waar nodig verbeterd en uitgebreid.

Borger-Odoorn zal meewerken met de betreffende gemeenten en de provincie Drenthe aan het ontwikkelen van een integraal gebieds perspectief voor de Hondsrug. Hierin worden landschappelijke samenhang, het contrast tussen Hondsrug en Veenkoloniën, de karakteristiek van het esdorpenlandschap en het accentueren van aanwezige relicten en routestructuren verder uitgewerkt.

Open en besloten landschap

De openheid in het veengebied is een kernkwaliteit die behouden moet blijven voor de bewoners en bezoekers van het gebied. Het contrast tussen het coulissenlandschap en het grootschalige open landschap is wat Borger-Odoorn uniek maakt. Nieuwe bebouwing vindt daarom plaats binnen de structuur van de linten. Dit geldt ook voor agrarische bebouwing. Uitzondering hierop is de mogelijkheid van clustering van agrarische bedrijven langs de 2/3e weg tussen Nieuw-Buinen en 1e Exloërmond. Door clustering wordt de openheid zoveel mogelijk behouden.

Het besloten landschap op het zand wordt behouden en dient als uitgangspunt voor het toestaan van nieuwe ontwikkelingen. Deze moeten binnen het kleinschalige landschap worden ingepast.

Legenda

- Gemeentegrens
- Bebouwing
- Wegen
- Hoofdkern
- Zoekgebied ecologisch wonen
- Aandachtsgebieden landschappelijke inpassing dorpsranden
- Versterken cultuurhistorische linten
- Centrumontwikkeling
- Zoekgebieden nieuwe landgoederen
- Ontwikkelingsrichting bebouwing

0 2,5 5 Km

5.4 Wonen

Kwaliteit als antwoord op krimp

Gezien de demografische ontwikkelingen wordt in deze structuurvisie ingezet op het versterken van de bestaande woonomgeving. Kwaliteit staat daarbij voorop. Kwaliteit is het belangrijkste uitgangspunt als het gaat om nieuwbouw of herbouw van woningen. De inwoners moeten in Borger-Odoorn willen en kunnen blijven wonen. Inwoners die op jonge leeftijd vertrekken om te werken of te studeren moeten zich aangetrokken voelen om op latere leeftijd weer terug te keren.

Wonen binnen de bebouwde kom

Ingezet wordt op het toevoegen van kwaliteit door herstructurering van wijken en nieuwbouw binnen bestaande structuren. Aansluiting wordt gezocht op de veranderde woningmarkt als gevolg van demografische verschuivingen. Bestaande plannen (met name Daalkampen II en Drentse Horn) bieden voldoende uitbreidingsmogelijkheden. Drentse Horn zal niet als grootschalige uitbreidingslocatie worden gerealiseerd. Extra aandacht gaat uit naar de dorpsranden van de esdorpen. Wanneer nieuwe bebouwing aan de randen wordt toegevoegd dient er sprake te zijn van een kwalitatief hoogwaardige overgang tussen dorp en buitengebied. Incidentele woningbouw binnen de veenkoloniale linten kan de stedenbouwkundige samenhang binnen een lint versterken. Diverse ontwerp uitgangspunten voor het toevoegen van woningbouw binnen de linten kunnen als uitgangspunt dienen.

Wonen buiten de bebouwde kom

Op een aantal locaties binnen de gemeente wordt ruimte geboden aan bijzondere woonvormen in de vorm van ecologisch wonen of landgoederen.

Deze woonvormen moeten kwaliteit en verbijzondering aan het landschap toevoegen.

Een kleinschalige ecologische woongemeenschap is mogelijk aan de oostrand van het Hunzedal binnen de structuur van de randveenontginningsdorpen. De zoekgebieden voor landgoederen liggen aan de randen van de beekdalen en boswachterijen. Langs de Semslinie is eveneens een zoekgebied voor landgoederen opgenomen, waarmee ruimtelijke kwaliteit aan de overgang tussen stad en land toegevoegd kan worden. Per zoekgebied is in principe één landgoed toegestaan, mits dit geen beperkingen oplevert voor het landbouwkundig gebruik. Een eventueel tweede landgoed is mogelijk onder dezelfde voorwaarden. De waarden in de robuuste laag moeten daarbij behouden blijven of versterkt worden.

Verder wordt er incidenteel, op zich zelf staande, woningbouw toegestaan op open plekken binnen de bebouwingsstructuren van de linten en de uitlopers vanuit de esdorpen. Een goede landschappelijke en stedenbouwkundige inpassing is hierbij een vereiste.

Streefbeeld

- Landschappelijk afronding bestaande esdorpen en linten;
- Woningbouw binnen bestaande structuren (kleinschalig en kwalitatief);
- Uitbreidingslocaties alleen mogelijk ten westen van Borger en Nieuw-Buinen;
- Zoekgebieden nieuwe landgoederen (met functieverbreiding);
- Kleinschalige ecologische woongemeenschap aan de oostrand van het Hunzedal;
- Multifunctioneel dwarslint tussen 2e Exloërmond en Valthermond met incidentele woningbouw.

5.5 Leefbaarheid: voorzieningen, zorg en welzijn

Leefbaarheid gaat vooral over de manier waarop mensen met elkaar omgaan. Het zogenaamde noaberschap kan bijvoorbeeld bijdragen aan leefbaarheid. Naast menselijke interactie kunnen er ook zaken van invloed zijn op de leefbaarheid die een ruimtelijke weerslag hebben. Dit zijn bijvoorbeeld de aanwezigheid van een supermarkt, huisarts, dorps-huis of een basisschool in de buurt. Maar ook voldoende veilige speelgelegenheid voor kinderen. Tot op hoge leeftijd in de eigen vertrouwde woonomgeving kunnen blijven wonen, kan eveneens bijdragen aan de leefbaarheid van de woonomgeving.¹⁰

Veel inwoners van Borger-Odoorn kiezen bewust voor het wonen op een dorpse schaal met de bijbehorende woonkwaliteiten van rust en ruimte. Een keerzijde van deze schaal is dat er onvoldoende draagvlak is voor de vestiging of handhaving van alle voorzieningen op lokaal niveau. Er zijn meerdere factoren die hierin een rol spelen. De demografische ontwikkelingen zorgen voor minder draagvlak voor scholen en winkels. Inwoners kiezen er zelf vaak voor wat verder te reizen om boodschappen te doen in grotere winkelcentra. Tot slot is er een trend van schaalvergroting voor voorzieningen als scholen en detailhandel. Dit betekent dat voorzieningen geconcentreerd worden op een kleiner aantal locaties. Deze locaties moeten dus goed bereikbaar zijn om een goed voorzieningenniveau voor iedereen te garanderen¹¹. Deze paragraaf geeft op hoofdlijnen het ruimtelijk beleid weer ten aanzien van de vestiging en bereikbaarheid van voorzieningen.

Verbindingen met verzorgingsgebieden buiten de gemeente

De ligging in de regio heeft grote invloed op de ruimtelijke ontwikkeling van de gemeente. De gemeente Borger-Odoorn heeft geen kernen waar grootschalige winkel-, cultuur, zorg- en onderwijsvoorzieningen aanwezig zijn. Borger heeft het hoogste voorzieningenniveau met een behoorlijk winkelbestand, een middelbare school en een theateervoorziening in de kerk. Er wordt ingezet op goede verbindingen met omliggende gemeenten waar deze voorzieningen wel voorhanden zijn. Een goede ontsluiting van kernen op de N34 (Emmen, Assen), Mondenweg (Stadskanaal, Emmen) en N374 (Stadskanaal, Assen) is daarom van groot belang. Daarnaast zijn goede openbaar vervoer- en fietsverbindingen van belang.

Genoemde verbindingen zijn ook belangrijk voor mensen van buiten de gemeente. Zo kunnen bezoekers gebruik maken van de aanwezige toeristische en recreatieve voorzieningen en genieten van het natuur- en landschappelijke schoon dat Borger-Odoorn binnen haar grenzen heeft.

De aansluitingen van Exloo, Odoorn en N391 op de N34 worden verbeterd ten behoeve van betere bereikbaarheid van Emmen en de veenkoniën. De aansluiting van Exloo en Odoorn op de N34 wordt ongelijkvloers, waarmee de verkeersveiligheid ook aanzienlijk wordt verbeterd. De gemeente Borger-Odoorn verleent medewerking aan het verkennen van de mogelijkheden van hoogwaardige openbaarvervoersverbindingen langs de N34 in het kader van de Railvisie 2040 en de treinverbinding Emmen-Stadskanaal, wanneer dit een bijdrage kan leveren aan duurzame mobiliteit.

¹⁰ Om inzicht te krijgen in de factoren die voor de inwoners van Borger-Odoorn de leefbaarheid van hun kern bepalen, start de gemeente in 2011 een grootschalig onderzoek dat woonbeleving van inwoners van Borger-Odoorn in beeld brengt.

¹¹ Demografische ontwikkeling Oost-Drenthe en Westerveld: sturen op woon- en leefkwaliteit, Companen, 2010

Hoofdkernen en verzorgingsgebieden

Deze visie zet in op concentratie van lokale voorzieningen in zes hoofdkernen Borger, Exloo, Odoorn, Nieuw-Buinen, 2e Exloërmond en Valthermond. Dat betekent dat de verbindingen (auto, OV en fiets) tussen omliggende kleinere kernen en de hoofdkernen belangrijker worden. Voor elke hoofdkern is daarom een verzorgingsgebied aangewezen (zie kaart op blz. 34), waarbinnen de bereikbaarheid van de hoofdkern belangrijk aandachtspunt is.

In de hoofdkernen wordt ruimte geboden aan winkelvoorzieningen. Voor de openbare voorzieningen is bundeling en multifunctioneel gebruik van accommodatie het uitgangspunt. De gemeente zorgt voor behoud of de ontwikkeling van een Multifunctionele Accommodatie (met in ieder geval een basisschool en peuterspeelzaal, mogelijk aangevuld met andere functies).

De centrumfunctie van de lintdorpen wordt versterkt door voorzieningen rond een centraal punt te concentreren. Met name in 2e Exloërmond en Valthermond zijn er kansen voor verdere centrumontwikkeling. De omgeving van de kruisingen van het dwarslint Exloërkijl-zuid/Vrijheidslaan met het Noorddiep van 2e Exloërmond en Valthermond zijn daarvoor geschikte locaties. Daarbij is het van belang dat de kenmerkende lintstructuur niet verloren gaat. In Nieuw-Buinen vindt een herstructurering van het centrum plaats, tevens wordt een MFA gerealiseerd en een andere locatie gezocht voor de sportvelden.

Buiten de hoofdkernen wordt er naar gestreefd, aanwezige voorzieningen zoveel mogelijk te behouden. In ieder geval zal een dorpshuisfunctie blijven bestaan. Voor basisscholen hangt dit bijvoorbeeld af van de ontwikkeling van het aantal leerlingen en de bereikbaarheid van de alternatieven die in de omgeving voor handen zijn. Voor de dorpshuizen geldt in nog sterkere mate dat gezocht moet worden naar combinaties in gebruik met andere functies.

Zorg op maat

De vraag naar lokale zorg neemt toe. Mensen willen zo lang mogelijk in hun vertrouwde omgeving blijven wonen, waardoor de zorg steeds vaker aan huis komt. Dit vraagt om specifieke voorzieningen. Bij de herstructurering van woningbouwlocaties en bij nieuwbouw van woningen binnen de kernen zal hier rekening mee worden gehouden. Dit kan bijvoorbeeld door levensloop bestendig te bouwen of te bouwen voor collectief wonen voor ouderen. Er zal ruimtelijk beleid worden geformuleerd ten aanzien van initiatieven op het gebied van lokale zorg en zorg aan huis.

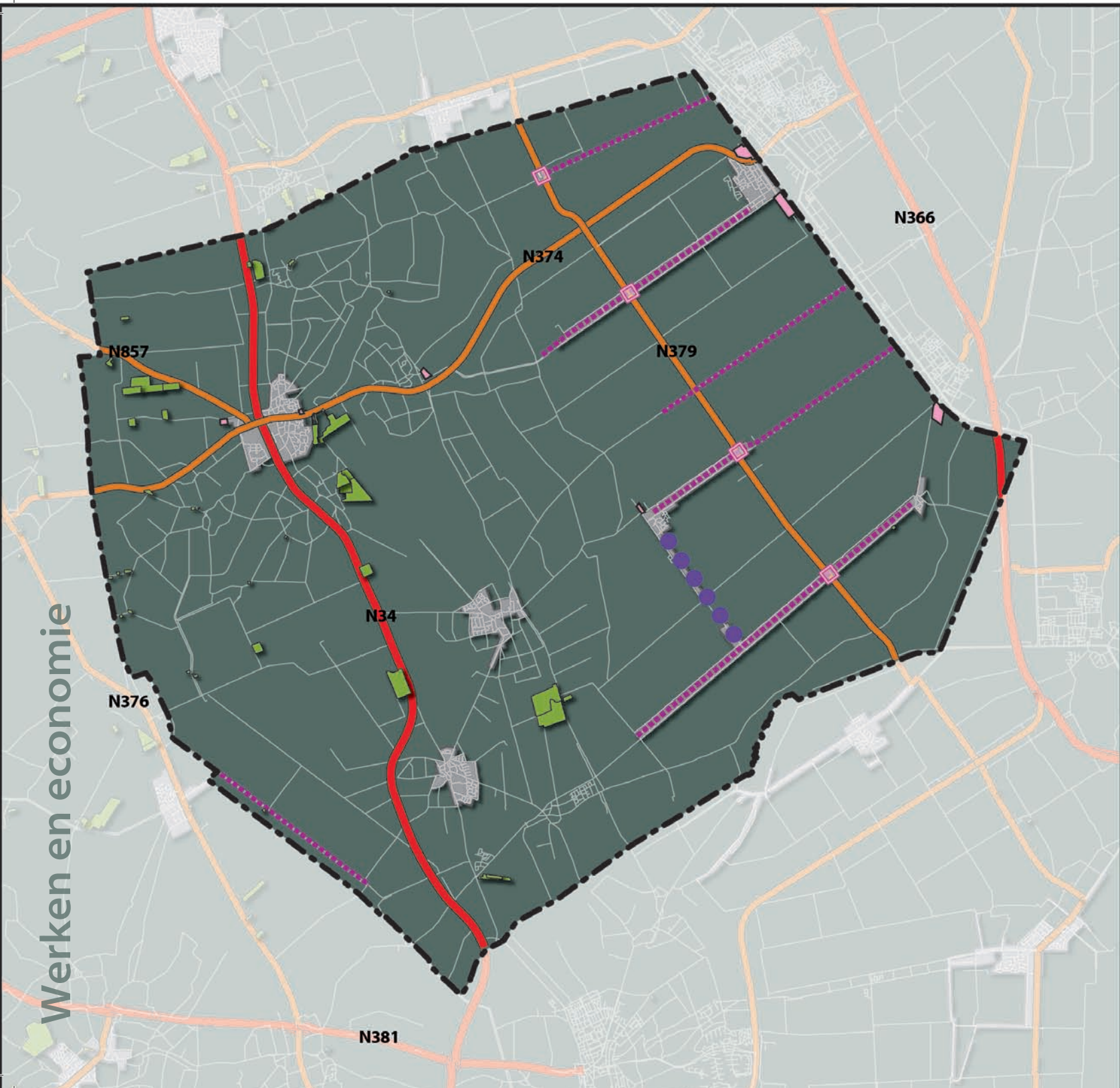
Voormalige agrarische bebouwing kan ingezet worden voor kleinschalige woon-zorgcombinaties in een landelijke omgeving. Daarnaast is het belangrijk dat de markt bediend wordt zodra de vraag ontstaat naar uitbreiding van middelgrote zorgvoorzieningen zoals een verpleeghuis en verzorgingstehuis.

In de omgeving van Borger, Odoorn, Exloërmond-Valthermond en Nieuw-Buinen worden steunstees ingericht in bijvoorbeeld de MFA of het dorps huis. Een steunstee is erop gericht inwoners te informeren en te ondersteunen, zodat zij optimaal kunnen functioneren in de eigen woonomgeving. Het betreft een herkenbare ruimte in het dorp, waar men terecht kan voor informatie en welzijns- en zorgdiensten. Ouderen en mensen met een beperking kunnen op deze manier zo lang mogelijk in de eigen omgeving blijven wonen.

Streefbeeld

- Zes hoofdkernen met een ruim voorzieningenniveau: een MFA (bestaande uit een basisschool en een peuterspeelzaal, mogelijk aangevuld met andere functies), supermarkt, dorps huis;
- Verbeteren centrumfunctie hoofdkernen, met name in de linten;
- Verbindingen leggen tussen omliggende kernen en voorzieningen in hoofdkern;
- Grootschalige voorzieningen (onderwijs, theater, ziekenhuis) worden gevonden buiten de gemeente;
- Inspelen op toenemende vraag naar zorg: ruimte bieden voor uitbreiding verpleeghuis, verzorgingstehuis;
- Ruimtelijk maatwerk leveren ten behoeve van lokale zorg (aan huis);
- In de kleine kernen behoud van dorps huisfunctie.

Legenda

- Gemeentegrens
- Hoofdkernen
- Recreatieterreinen
- Bedrijventerreinen
- Stroomwegen
- Overige hoofdwegen
- Overige wegen
- Flexibele invulling vrijkomende agrarische bebouwing in linten
- Bedrijvigheid op knooppunten Mondenweg
- Ontwikkeling multifunctioneel dwarslint

0 2,5 5 Km

5.6 Werken en economie

Bedrijven en werkgelegenheid zijn belangrijk voor de gemeente. Er dient ruimte te zijn om te ondernemen, waarbij er een evenwichtige balans moet zijn tussen enerzijds Borger-Odoorn als woongemeente en anderzijds Borger-Odoorn als gemeente waar ruimte is voor bedrijvigheid en nieuwe initiatieven.

Om deze balans niet te verstoren moet er ruimte geboden worden aan kleinschalige bedrijvigheid op de reeds aanwezige bedrijventerreinen, middels herstructurering en afronding, maar ook binnen de bestaande structuren, zowel binnen- als buiten de bebouwde kom.

Aanleg van nieuwe bedrijventerreinen is niet gewenst en binnen de nieuwe Omgevingsvisie van de provincie Drenthe ook niet mogelijk. De SER-ladder zal als denkmodel worden gebruikt bij het inpassen van ruimtebehoefte voor bedrijvigheid.

Zand

Op het Zand vindt bedrijvigheid plaats op bestaande bedrijventerreinen en dienstverlening en detailhandel binnen de dorpskernen. Ook op het Zand geldt dat er een nieuwe invulling kan worden gegeven aan voormalige agrarische bebouwing, mits dit geen verrommeling van het landelijk gebied tot gevolg heeft. Er worden nadere beleidsuitgangspunten ten aanzien van het gebruik van voormalige agrarische bebouwing in het buitengebied geformuleerd.

Veen

De gemeente wil flexibel blijven omgaan met de vestiging van ondernemers in de veenkoloniale linten. Dit geldt met name voor de vestiging van nieuwe functies in voormalige agrarische bebouwing. Hierbij moet echter altijd een belangenafweging plaatsvinden tussen woongenot, milieuregelgeving en ruimtelijke inpasbaarheid (landschapelijk en stedenbouwkundig) ten opzichte van het vestigingsbelang.

In het veengebied wordt nieuwe bedrijvigheid op de bestaande bebouwde percelen rond de knooppunten van de Mondenweg geconcentreerd. Hier is sprake van een optimale bereikbaarheid. Langs de tweederde weg tussen Nieuw-Buinen en 1e Exloërmond zijn er mogelijkheden voor clustering van landbouwbedrijven. Aandachtspunt hierbij is de inpassing in het veenkoloniale landschap.

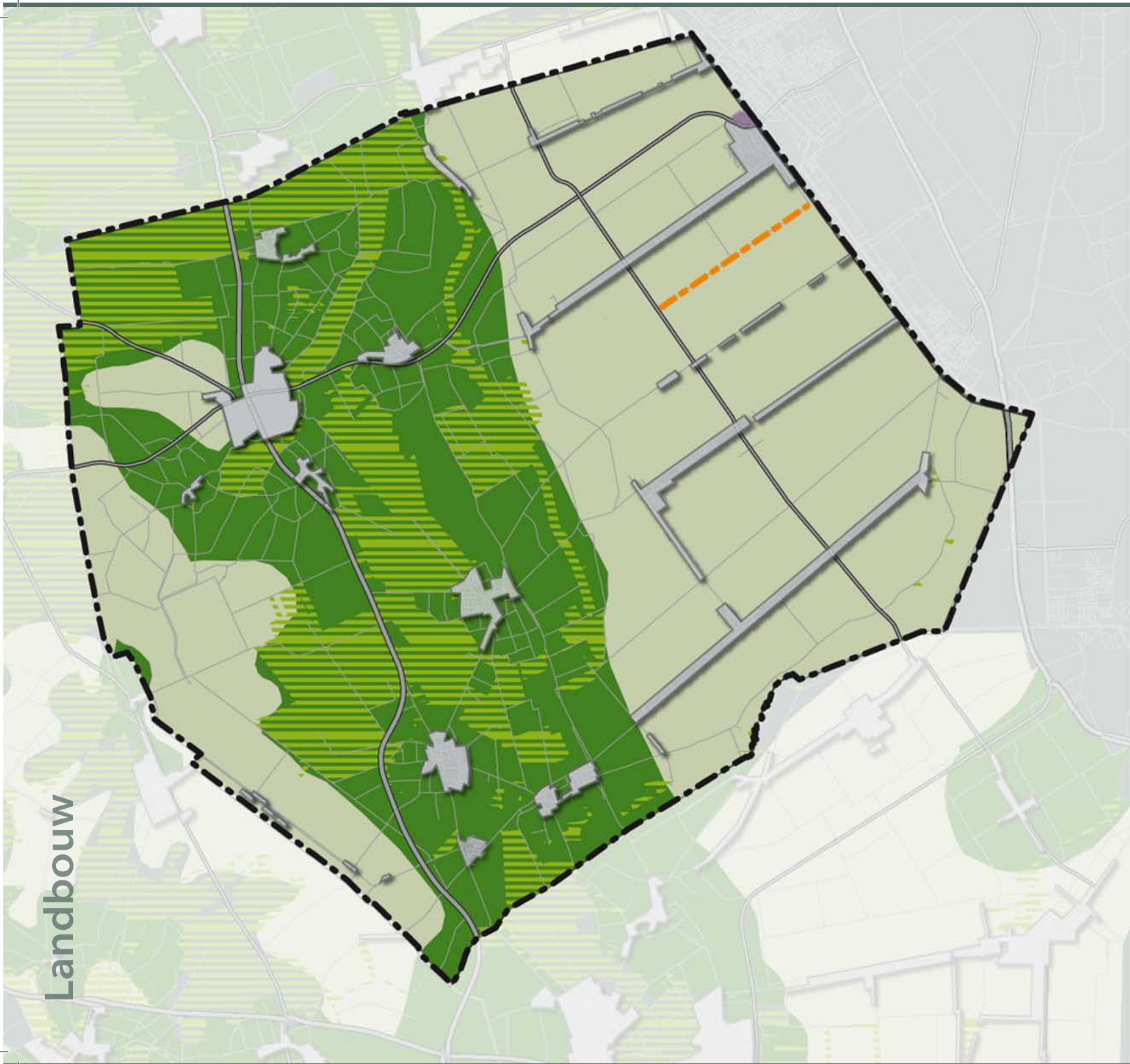
Hunze - LOFAR

LOFAR is een uniek ICT-project dat bestaat uit duizenden sensoren die verspreid zijn over een groot gebied en samen een krachtige radiotelescoop vormen. Een groot deel van deze antennes staat in het Hunzedal van Borger-Odoorn. ASTRON is initiatiefnemer van het project. LOFAR zorgt voor een belangrijke economische ontwikkelingsimpuls voor het Noorden. Enerzijds biedt LOFAR directe werkgelegenheid in het project; anderzijds vergroot LOFAR de aantrekkingskracht op nationale en internationale ICT-bedrijven. Het glasvezelnetwerk dat gebruikt wordt voor het project is het snelste netwerk van Nederland.

Ontwikkelingsmogelijkheden

- Bedrijvigheid op bestaande bedrijventerreinen (herinrichting);
- Op knooppunten Mondenweg bedrijvigheid mogelijk maken;
- LOFAR als vestigingsfactor;
- Kleinschalige bedrijvigheid/dienstverlening binnen bestaande structuren;
- Clustering landbouwbedrijven langs de tweederde weg tussen Nieuw-Buinen en 1e Exloërmond.

Legenda

- Gemeentegrens
- Wegen
- Bebouwing
- Versterken agrarische functie
- Versterken agrarische functie met aandacht voor landschap natuur
- Geclusterde agrarische bebouwing langs 2/3 weg
- EHS (Ecologische Hoofd Structuur)

0 2,5 5 Km

5.7 Landbouw

Ontwikkelingen in markt en maatschappij hebben invloed op de landbouwsector in Borger-Odoorn. Marktbescherming door Europa wordt afgebouwd en de maatschappij is kritisch ten aanzien van de wijze van produceren en het product. De marges in de landbouw staan door deze trends onder druk. Een deel van de agrarische ondernemers zal kiezen voor schaalvergroting, specialisatie of verdieping van de bedrijfsvoering. Anderen zullen kiezen voor bedrijfsbeëindiging.¹² Het ruimtelijk beleid speelt in op deze ontwikkelingen.

5.7.1 Landbouw op het Zand

Schaalvergroting versus kleinschalig landschap

De trend van schaalvergroting in de landbouw uit zich in bedrijven met een groot aantal hectares grond, dat in gebruik is voor akkerbouw of veeteelt. Borger- Odoorn is de tweede gemeente in Nederland als het gaat om het aantal bedrijven dat meer dan 100 hectare grond in gebruik heeft¹³. Grootschalige bedrijven zijn inpasbaar in het kleinschalig landschap indien geen afbreuk wordt gedaan aan de kenmerken van dit landschap, zoals de verkavelingstructuur en houtwallen.

Bouwblok

Sommige bedrijven hebben extra uitbreidingsruimte nodig voor bedrijfsgebouwen. In het kleinschalig landschap op het zand moet zorgvuldig omgegaan worden met het uitbreiden van de bouwblokken. Hierbij is altijd sprake van maatwerk. De verscheidenheid aan functies op het zand wordt in acht genomen bij het vergroten van het bouwblok.

¹² LTO noord, landbouwvisie Borger-Odoorn

¹³ CBS/ Landbouw 2009

Verbreding

Op het zand zorgt het kleinschalige coulissenlandschap met een afwisseling van landbouw en natuur voor de kenmerkende identiteit en kwaliteit van dit gebied. Door op het zand de verbreding van landbouw met natuur- en landschapsbeheer te stimuleren, kan de kleinschaligheid en afwisseling in dit gebied worden bewaard. De gebieden waar de functie landbouw in nauwe samenhang met landschap en natuur functioneert zijn aangeduid met 'versterken agrarische functie met aandacht voor landschappelijke en natuurlijke waarden.'

Functieverbreding met kleinschalig kamperen, wordt op het zand niet verder toegestaan in verband met de druk op natuur en landschap die daardoor ontstaat.

5.7.2 Landbouw in het Veen

In het veengebied wordt soepel omgesprongen met het vergroten van bouwkvavels, mits er geen milieuconflicten ontstaan door de aanwezigheid van woningen nabij de agrarische bedrijven. In de gebieden die gekenmerkt worden door grootschaligheid vormt landbouw de ruimtelijke drager van het gebied. Deze gebieden bevinden zich in het veenkoloniale gebied ten oosten van het Hunzedal en Odoornerven en zijn op de visiekaart aangegeven met 'versterken agrarische functie'.

Clustering landbouw langs tweederde weg

Agrarische bedrijven binnen de bestaande lintstructuren kunnen milieuhinder veroorzaken in de vorm van geurhinder en verkeershinder.

Wanneer er in de linten geen uitbreidingsruimte kan worden gevonden is uitplaatsing mogelijk. Langs de tweederde weg tussen Nieuw-Buinen en 1e Exloërmond zijn mogelijkheden voor clustering. De openheid van het gebied wordt zoveel mogelijk behouden. Met name op het gebied van bio-energie en logistieke processen kan clustering schaalvoordelen opleveren. Aan bedrijven die hun bedrijfsvoering willen verbreden met het opwekken van duurzame energie wordt medewerking verleend.

5.7.3 Hunzedal: Natuur en landbouw in harmonie

In het Hunzedal vindt gekoppeld aan de hermeandering van de Hunze natuurontwikkeling plaats in het gebied dat is begrensd als Ecologische hoofdstructuur. Natuur en landbouw dienen naast elkaar te kunnen functioneren. Dit vergt een goede afstemming van de waterhuishouding op de functies natuur en landbouw.

5.7.4 Intensieve veehouderij

Intensieve veehouderij is niet-grondgebonden agrarische bedrijvigheid waarin het houden van dieren geheel of nagenoeg geheel plaatsvindt in gebouwen. Groei van de intensieve veehouderij kan leiden tot een grotere milieudruk en de milieuruimte voor de landbouw in zijn totaliteit onder druk zetten.

Nieuwvestiging van intensieve veehouderijen en de omschakeling van grondgebonden naar niet-grondgebonden bedrijven zijn uitgesloten in Borger-Odoorn. Uitbreiding van bestaande intensieve veehouderijen en een neventak intensieve veehouderij bij bestaande grondgebonden bedrijven worden toegestaan, indien dit geen beperkingen oplevert voor de gebruiksruimte van omliggende functies.

Recreatie en toerisme

Legenda

- Gemeentegrens
- Wegen
- Bebouwing
- Geopark; versterken en verbinden toeristisch recreatieve waarden
- Zoekgebied ecotoerisme en ecologisch wonen
- Zoekgebied (verblijfs)recreatie
- Versterken recreatieve en/of groene relatie
- Campings
- Hotels en pensions
- Groepsaccomodaties
- Recreatiewoningen

5.8 Recreatie en toerisme

Recreatie en Toerisme vormen één van de belangrijkste economische pijlers van de gemeente Borger-Odoorn. In 2007 was 19% van de banen van 12 uur of meer binnen de gemeente een spin-off van toeristische bestedingen¹⁴. Het gaat hierbij om banen die direct met de toeristische sector verbonden zijn, maar ook om banen in winkels, voorzieningen en de dienstverlening.

Borger-Odoorn heeft de toerist veel te bieden, er zijn tal van attracties, evenementen en verblijfsaccommodaties. Er zijn veel routes (met name op het Zand) in het afwisselende landschap waar nog rust, ruimte, stilte en natuur te vinden is.

De Hondsrug

Vrijwel alle verblijfsrecreatieve voorzieningen zijn gelegen op of aan de rand van de Hondsrug. Er zijn kansen om de recreatieve betekenis van de Hondsrug verder te versterken door:

- Verbinden van cultuurhistorisch plekken en toeristische voorzieningen;
- Profileren van cultuurhistorisch en geologische waarden langs de Hondsrug;
- De aanwijzing van de Hondsrug als Geopark ten behoeve van ontwikkelen van aardkundige en cultuurhistorische waarden, toeristisch recreatieve voorzieningen en netwerkvorming;

Het Geopark (op de Hondsrug) als recreatiegebied biedt kansen voor de op de Hondsrug gelegen dorpen om zich sterker te profileren als toeristische kernen.

Kleinschalige, kwalitatief hoogwaardige, binnen de huidige structuren passende, recreatieve activiteiten en accommodaties passen in dit beeld en worden gestimuleerd op het zand.

Recreatieve ontwikkelingsgebieden

Ellertshaar en Hunzedal worden aangewezen als recreatieve ontwikkelingsgebieden. De bestaande zandwinningsplas bij Ellertshaar biedt uitstekende mogelijkheden voor natuurontwikkeling in combinatie met recreatie. In principe is dit pas mogelijk vanaf het moment dat de plas niet meer als zandwinningslocatie in gebruik is. Het Hunzedal is gecombineerd met de natuurontwikkelingsopgave geschikt voor recreatie. Kleinschalige voorzieningen om recreatie te faciliteren kunnen binnen de structuur van het randveenontginningslint worden ingepast.

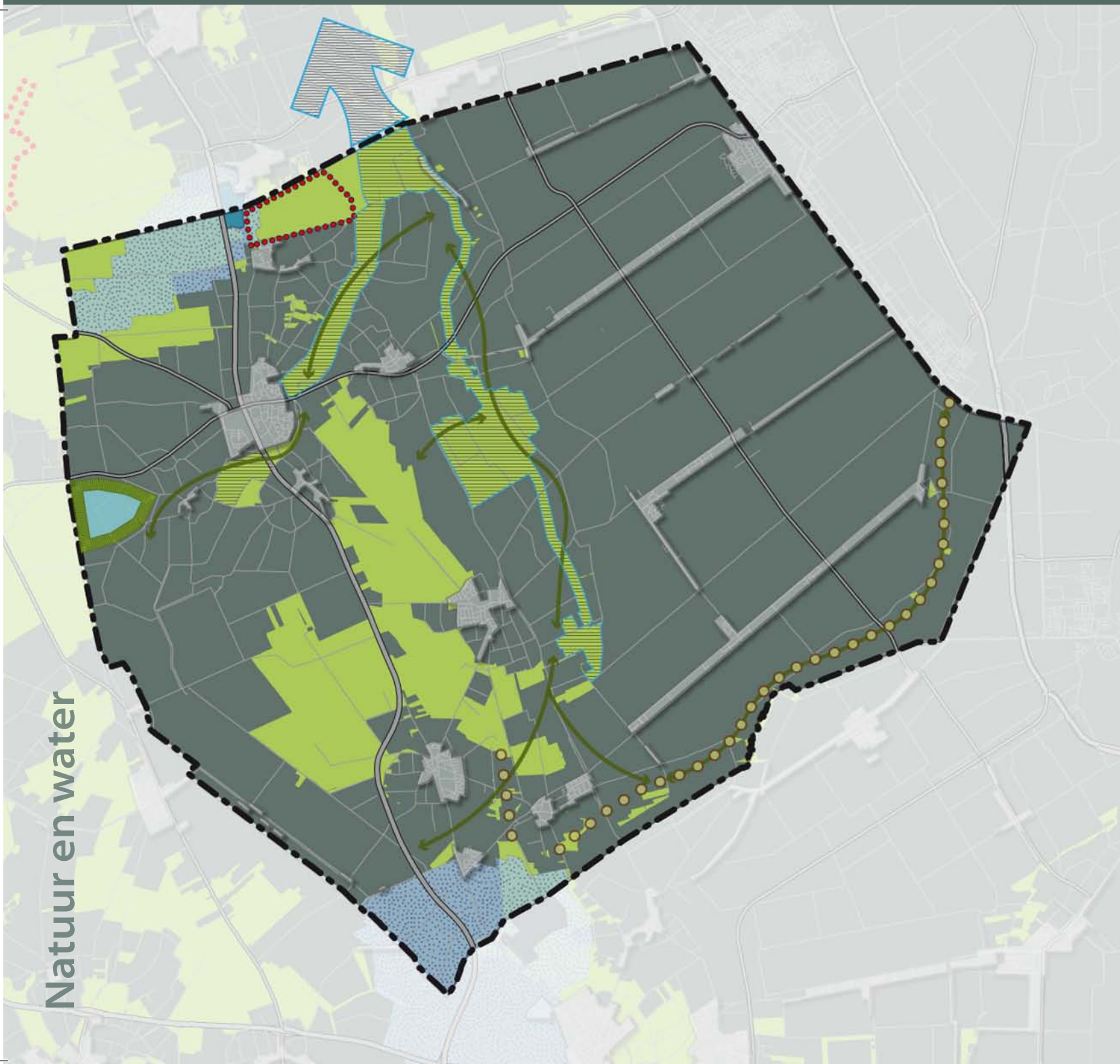
Verbindingen

Binnen de gemeente is een groot aantal recreatieve voorzieningen aanwezig. De natuurlijke, landschappelijke en cultuurhistorische waarden binnen de gemeente hebben een hoge recreatieve waarde. Deze visie zet in op het fysiek en visueel verbinden van deze waarden, zodat er samenhang ontstaat tussen het toeristische aanbod binnen de gemeente.

Streefbeeld

- Vestiging of uitbreiding van bestaande bedrijven langs de rand van de Hunze en in en rond Ellertshaar;
- Inzet op kwalitatief hoogwaardige, kleinschalige voorzieningen;
- Investeren in het maken van verbindingen, zowel visueel (landschappelijke verbinding) als fysiek (wandelen- en fietspaden);
- Ontwikkeling Geopark;
- Multifunctioneel dwarslint Exloërkijl.

14 ECORYS Nederland BV, november 2008

Legenda

- Gemeentegrens
- Wegen
- Bebouwing
- Ecologische hoofdstructuur
- Natura 2000 gebied
- Ecologische verbingszone
- Natuurontwikkeling en vasthouden water
- Versterken recreatieve en/of groene relatie
- Grondwaterbeschermingsgebied
- Waterwingebied

0 2,5 5 Km

5.9 Natuur en water

Ecologische verbindingen

Binnen de gemeente zijn veel ecologisch waardevolle gebieden aanwezig. Deze liggen in een aantal gevallen geïsoleerd. Het verbinden van deze gebieden vergroot de ecologische samenhang binnen de gemeente, zodat dieren en planten zich makkelijker kunnen verspreiden.

Natuurontwikkeling Hunzedal

Het Hunzedal is als natuurontwikkelingsgebied aangemerkt. De hermeandering van de Hunze gaat hand in hand met het inrichten van nieuw natuurgebied. Binnen het natuurgebied wordt ruimte geboden aan het vasthouden en vertraagd afvoeren van water. Hiermee wordt ingespeeld op de extreme weersomstandigheden als gevolg van de verwachte klimaatveranderingen.

6. Uitvoeringsagenda

6.1 Inleiding

Het uitvoeringsprogramma, dat in een losse bijlage is opgenomen, geeft aan op welke wijze de integrale gebiedsvisie uitgevoerd kan worden. De projecten die in het uitvoeringsprogramma zijn opgenomen, geven uiting aan de gewenste ontwikkelingen en dragen bij aan de realisatie van deze visie.

6.2 Organisatie uitvoering

Het uitvoeringsprogramma geeft een indicatie van de werkvoorraad (gemeentelijke prioriteiten). Het bevat een helder overzicht van de gewenste projecten, waarbij de volgende zaken in een tabel zijn aangegeven:

- visiethema (bijdrage aan visie thema);
- rol gemeente (initiërend, participierend of faciliterend);
- termijn (start project);
- kostenindicatie.

Per project is aangegeven ten behoeve van welke thema's het project is benoemd. Verder is per project de rol van de gemeente weergegeven. Deze rol is:

- initiërend: de gemeente is initiatiefnemer;
- participierend: de gemeente werkt samen met andere partijen;
- faciliterend: de gemeente heeft een ondersteunende rol of stelt voorzieningen beschikbaar.

Voor de prioritaire projecten waarbij de gemeente een initiërende rol speelt, is een kostenindicatie opgenomen. Tot slot is per project aangegeven binnen welke termijn het project uitgevoerd zal worden.

Daarbij worden de volgende categorieën onderscheiden:

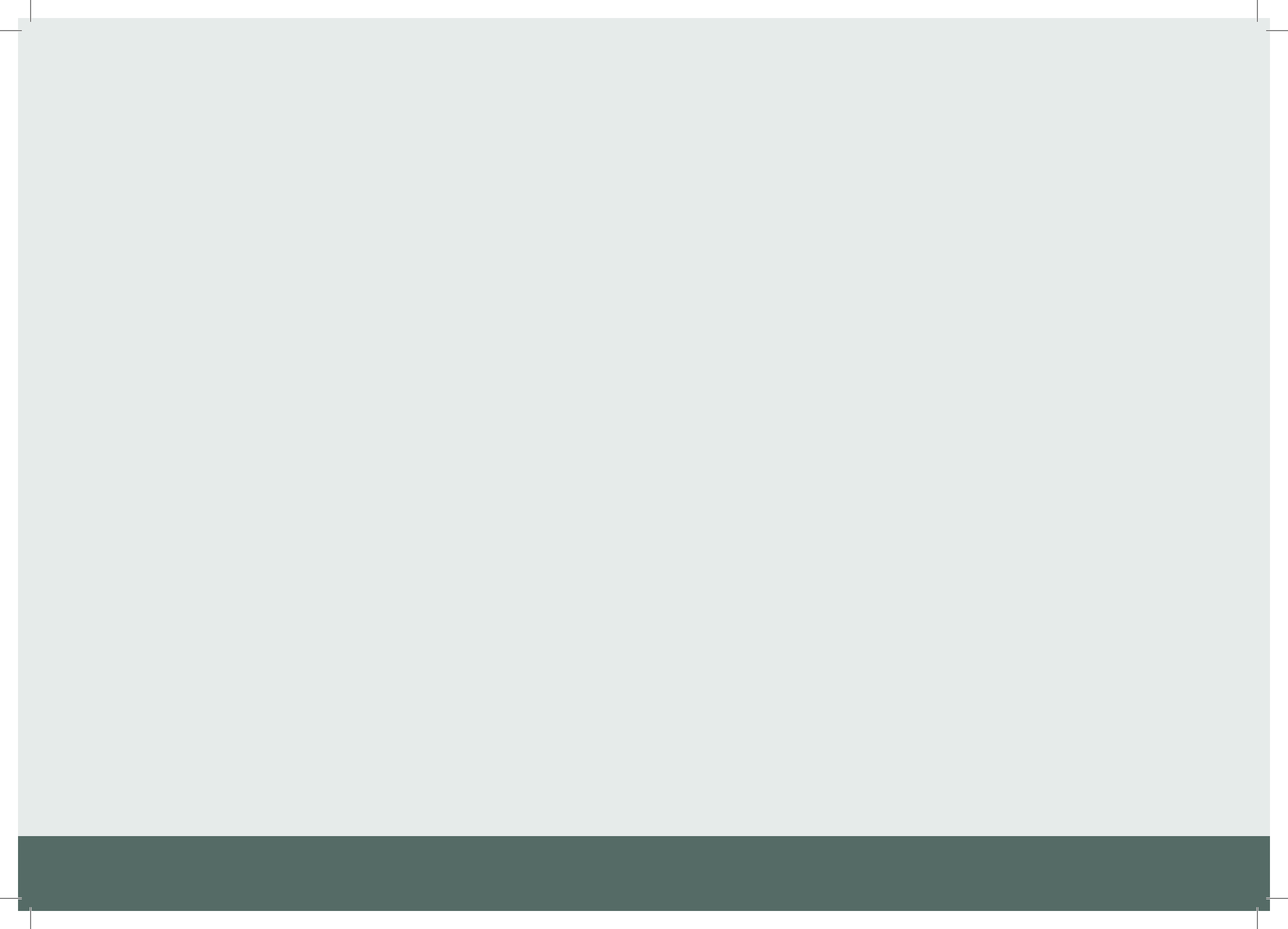
- korte termijn 1 – 2 jaar;
- middellange termijn 3 – 5 jaar;
- lange termijn 6 – 10 jaar.

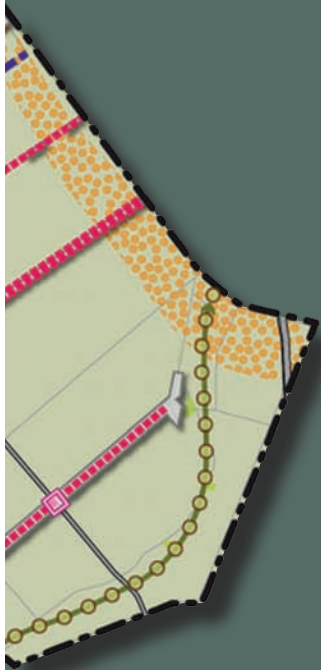
Het uitvoeringsprogramma is geen statische lijst van projecten, maar kan jaarlijks bijgesteld worden als het realiseren van de structuurvisie hier om vraagt. Tevens is de uitvoering afhankelijk van de financiële ruimte en de capaciteit binnen de gemeente.

Verantwoording

Titel	:	Structuurvisie Borger-Odoorn
Projectnummer	:	258607
Datum	:	12 november 2010
Auteurs	:	Carolien Fischer, Arjen Luinenburg
Lay-out	:	Carla Lukens-Oldenziel, Jeffrey van der Lugt
E-mail adres	:	carolien.fischer@grontmij.nl
Contact	:	Stationsplein 12 9401 LB Assen Postbus 29 9400 AA Assen T +31 592 33 88 99 F +31 592 33 06 67 noord@grontmij.nl www.grontmij.nl

Grontmij

Stationsplein 12

9401 LB Assen

Postbus 29

9400 AA Assen

T +31 - 592 - 33 88 99

F +31 - 592 - 33 06 67

www.grontmij.nl